

A HARMADIK OSZLOP IS KIDŐLT

Elhunyt Lakatos Menyhért

Néhány éve, amikor éppen *Orsós Jakab* halálhírét kopogták szerte a sürgönygépek – hogy irodalmi jelentőségét érzékeltessem – azt találtam írni a róla szóló nekrológban, hogy személye az volt a magyarországi beás cigányoknak, mint *Farkas Kálmán* a romungróknak és *Lakatos Menyhért* a lováriaknak. Azóta már Kálmán bácsi is idehagyott minket, s most a harmadik oszlop, Menyus bácsi is kidőlt. Persze tartozom azzal az igazságnak, hogy akkor írt példázatom bizony sánta volt. Lakatos Menyhért az egész hazai cigány irodalom vezéralakja volt... Nyolcvankettedik évében, augusztus 21-ére virradóan érte a halál.

Íróként és költőként különösen büszke volt nemcsak arra, hogy születésnapja (1926. április 11-én született Vésztőn) egybe esik a Költészet Napjával, *József Attila* és *Márai Sándor* születésnapjával. Arra is rendkívül büszke volt, hogy – a közreműködésével – éppen a 66. születésnapján alakult meg Pécsen, a világ első roma gimnáziumának megteremtésére szövetkező Gandhi Alapítvány. Majd arra is, hogy – így hozta a sors – a 69. születésnapján alakult meg az első Országos Cigány

Kisebbségi Önkormányzat. Gyakran emlegette, ennél szebb ajándékot soha sem remélt.

Írásából (főleg a „*Füstös képek*” című nagyregényéből) tudjuk, a véletlen, magát balszerencsének álcázva szegődött melléje. Annak köszönheti kivételes esélyhez jutását, s a cigányokra szabott életmódból való kitörését, hogy egy nem egészen szabályos hajtóvadászát során a nagy tekintélyű és magas állású alkalmi vadász kiluggatta a bőrét. Az áhított vad helyett őt kapta puskavégre. Szorult helyzetéből aztán akként menekült ki, hogy a feljelentést elkerülendő, magára vállalta a kárvallott cigány kisfiú (a majdani Menyus bácsi) kitanítatását. Tartotta is a szavát. A gimnáziumi tanulmányoknak csak a világháborút megelőző zajos –

és oktalan túlbuzgó – helyi fajvédők vetettek egy időre véget. A háború után azonban elszántan folytatta a tanulást. Az érettségi után a műszaki pálya vonzotta magához. 1954-ben a nagykőrösi népi kollégium általános mérnöki szakán végzett, majd a szeghalmi járási tanács igazgatási osztályvezetője lett. 1955–62-ben Szarvason és Nagykovácsán üzemmérnökként dolgozott,

ROMA LAP

Megjelenik havonta.

Megjelenik havonta a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Közalapítvány és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Esélyegyenlőségi Programiroda Osztályának támogatásával. Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány 5000 Szolnok, Aranka utca 3. – Telefon/Fax: 06-56/513-952, 513-953. Levelezési cím: SZOLNOK Pf.: 77 5001 – e-mail: otka@interware.hu – Internetcím: www.lungodrom.hu. Főszerkesztő: **Paksi Éva** – Főmunkatárs: **Farkas Kálmán** – Tervezőszerkesztő: **Gudmon András**. Munkatársak: **Hegedűs Sándor, Józsa Zoltán, Nyári Gyula, Rácz Lajos**. Szerkesztőségi titkár: **Pálfi Elvira**. Felelős kiadó: **Farkas Flórián**

Címlapfotó: Nyári Gyula

Nyomdai munkák: KARCAGI NYOMDA KFT.

Felelős vezető: **Márkusné Tankó Orsolya és Nagyné Tankó Tímea** ügyvezető igazgató

ISSN 1216-982X

1964-től pedig annak a Cigány Téglagyárnak lett az igazgatója, amelynek megteremtéséről, működéséről, s sunyi és embertelen felszámolásáról az „*Akik élni akartak*” című regénye szólt.

1966-ban kezdett publikálni a békési lapokban. A cigánysággal összefüggő társadalmi kérdésekről elmélkedett, eseményekről tudósított. 1969-től a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai kutatócsoportjának ciganológiai munkatársa lett. Ott végzett kutatói-konzulensi munkássága ismertté tette a nemzetközi tudományos életben. Olyan tekintélyt kölcsönzött neki, hogy a Cigány Világszövetség elnökhelyettesévé választották. 1973-tól vált szabadfoglalkozású íróvá, szépíróvá. (Amíg egy nemzetközi cigánykonferencián tartózkodott külföldön, lánya – a tudta nélkül – beküldte egy elbeszélést elbírálásra. Olyan toronymagasan nyerte meg az országos pályázatot, hogy munkáiért tüstént versenyezni kezdtek a különböző szerkesztőségek. Alig győztem! – panaszkodott később, bár panasz, az igazat megvallva, inkább erős büszkeségnek hatott.)

1988-ban a több évtizedes kényszerszünet után újjászervezett Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége elnökévé választották, de azon túl is – míg ereje engedte – számos magyarországi cigány társadalmi és kulturális szervezetben tevékenykedett. Írásait rendszeresen közölte a Valóság, a Romano Nyevepe, a Cigány Kritika, a Rom Som, de megjelentek az Élet és Irodalomban, a Faluban, Új Tükörben is. Más folyóiratoknál is ünnepelt szerzőnek számított. 1977. márciusában az Állami Déryné Színház mutatta be az „*Akik élni akarnak*” című két részes színművét. Írásainak népszerűségét jól jellemzi, hogy néhány művét a nagy érdeklődésre tekintettel többször is kiadták. (A Füstös képek már a negyedik hazai kiadásánál jár, de idegen nyelvekre is áttűtették. Saját maga számolta meg: tavaly év végéig összesen tizenhat nyelven adták ki a műveit.)

A magyar irodalomba üstökösként berobbant *Bari Károly* mellett – majd helyett is – ő volt az egyes számú cigány irodalmárunk. Ízesen, fordulatosan és rendkívül színesen írt. Máig a legolvasottabb roma szerző. Nagy sikert aratott forgatókönyvíróként is. Az ő tollából kerekedett a ma már legendás „*Átok és szerelem*” című tévéfilm. Mint annyi fiatal pályatársa, később maga is a hiányzó roma mítosz megteremtői körébe állt. Meséket próbálta felidézni a sosem volt, de mégis lehetett cigány világot. Az „*Angárka és Busladarfi*” 1978.; „*A hét szakállas farkas*” 1979.; valamint a sorozatnak szánt, de a kiadói akaratból az első kötet után megszakasztott „*A hosszú éjszakák meséi*” voltak ezek közül a legjelentősebb kísérletek. Utóbbiból csak „*A paramisák ivadéka*” meseregény készülhetett el, noha az 1979-es első kiadás után 1995-ben újra ki kellett adni, mert elfogyott és mégis egyre keresték.

Verseivel már csak élete alkonyán jelentkezett – igaz néhány nagyon jó költeménye már korábban helyet kapott a folyóiratokban, ám azok rendre feledésbe mentek. Először a „*Fekete korall 2.*” (1998.) című versválogatásban jelent meg csokorra való verse, ami ráébresztette az olvasókat, hogy költőként is számolni

kell vele. Kisepikai alkotásaiból – novelláiból és elbeszéléseiből – az „*Írószemmel 1974.*” (1975.), a „*Nomád katona*” (1980.), az „*Egyszer karolj át egy fát!*” (1986.) és „*Az idő szekerén*” (1998.) antológiák szerepeltek. Életének utolsó két kötete „*A titok*” (1998.), elbeszéléseket és meséket, a „*Tenyérből mondtál jövődöt*” (1999.) költeményeket tartalmazott.

Nemcsak a cigányság érezte magáénak, a többségi társadalom is nagyra tartotta. Munkásságáért 1976-ban *Füst Milán-díjat*, 1976-ban és 1993-ban *József Attila-díjat* kapott. A hazai cigányság kulturális életében és a magyar kultúra terén szerzett érdemeit 1986-ban a Munka Erdemrend Arany fokozatával, 1999-ben pedig a Magyar Köztársaság Babérkoszorújával ismerték el. Erre tette fel a koronát a magyarországi cigányság, amikor 2000-ben, éppen születése napján az Országos Cigány Önkormányzat Életmű-díját vehette át.

Halálával ugrásszerűen meg fog nőni tisztelői tábor. Távolról ugyanis mindig könnyebb volt tisztelni, mint közlőrl. Keményszavú, bátor, s indulatos kritikusa volt mindenféle politikai sandaságnak. Farkas Kálmán temetésén találkoztam vele utoljára. Nagyon keserűnek tűnt. Akkor már évek óta az volt. Azóta, hogy gyönyörű és megsüvegezendő naivitással meghívta a telkére magához a hazai cigány értelmiség legjelesebb személyiségeit, hogy bográcsai és boroskancsói mellett legalább egy minimális összefogás erejéig összebékítse őket. Valamiképp csillapítsa az egymásnak feszülő akaratokat, feloldja a körbesértések és kirekesztések keltette jeges hangulatot. Hitte, hogy tekintélyének latba vetésével elindíthat egy értelmes párbeszédet, felfedeztetni a megkerülhetetlen egymásrataltságot, a közös gyökereket. A látványos és szívének kedves összeborulás azonban elmaradt. Sokan el se mentek hozzá, hiába hívta őket. Akik ott voltak, azok is inkább csak előtte tiszteltek, egymással továbbra sem keresték a kapcsolatokat. Ez a haláláig fáj nekik. „Nincs más esély, mint az összefogás, különben végképp elveszünk” – emlegette többször is, konokreménységgel. Ott, Nyíregyházán már nagyon összetört volt. Nemcsak Farkas Kálmán, régi harcostársa elvesztése okán. Amíg tehette, s hívták, sorra látogatta a cigány fiatalok olvasótáborait, fontos volt neki a lelkeikért folyó küzdelem. Utolsó éveiben azonban – ezt is megélte – csakis a rosszabbnál jobb roma műzenészek álltak a fiatalok és a roma önkormányzatok kultúraszervezői érdeklődésének homlokterében.

Remélhetően most lelki furdalással, de kötelességszerűen újra megkapja – ő és a még köztünk levő, de méltatlanul jóval kevésbé elismert *Choli Daróczi József* is – a saját népétől a küldetéses embereknek kijáró, megérdemelt s kötelező tiszteletet. Ha így lesz: Lakatos Menyhért újra élni és hatni kezd közöttünk. Ha nem: egyike lesz ő is a lexikonokba börtönzött szellemalakoknak, akik ugyan szép példákat adtak, mégis kénytelenek méltóbb utókorra, érdemesebb, értelmesebb utódokra, szellemi feltámadásra várni. Tegyük róla, ne-hogy így legyen!

Hegedűs Sándor

A hónap hírei • A hónap hírei

Mága Zoltán

ÁLLAMI KITÜNTETÉSEK ÁTADÁSA AUGUSZTUS 20-ÁN

❖ **Sólyom László**, a Magyar Köztársaság elnöke megbízásából **Hiller István** oktatási és kulturális miniszter a nemzeti ünnep alkalmából állami kitüntetéseket adott át augusztus 20-án. A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésében részesült **Palya Bea** előadóművész, illetve **Mága Zoltán** előadóművész, a Moulin Rouge művészeti igazgatója. **Müller-Hosszú Györgyöt**, a Rádió C szerkesztő-műsorvezetőjét a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztrel ismerték el. **Káli-Horváth Kálmánt**, a budapesti Wesley János Óvoda, Általános Iskola és Szakiskola beszédtechnika és nyelvi készségfejlesztő roma népmismeret tanárát a Magyar Köztársasági Bronz Érdemkeresztrel tüntették ki.

TELEPEKEN ÉLŐK LAKHATÁSI, MUNKAERŐ-PIACI ÉS SZOCIÁLIS INTEGRÁCIÓS PROGRAMJA

❖ A Szociális és Munkaügyi Minisztérium és az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány meghívásos pályázatot hirdet a telepeken, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi integrációját elősegítő komplex projekt megvalósítására. A pályázat legfontosabb célja a szegregált lakókörnyezet megszüntetése, a legszegényebb emberek területi koncentrációjának csökkentése, illetve a telepen és

telepszerű lakókörnyezetben élők életminőségének javítása.

LOVAGKERESZTET KAPOTT JOKA DARÓCZI JÁNOS

❖ **Sólyom László** köztársasági elnök állami ünnepünk – augusztus 20-a – alkalmából **Kiss Péter**, a korábbi szociális és munkaügyi miniszter előterjesztésére a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje (polgári tagozat) kitüntetést adományozta **Joka Daróczi Jánosnak**, az MTV Rt. Roma Magazin felelős szerkesztőjének.

MEGÁLLAPODÁS A CSÖRÖGI ISKOLÁSOKRÓL – MOHÁCSI VIKTÓRIA A PARLAMENT RENDKÍVÜLI ÖSSZEHÍVÁSÁT KEZDEMÉNYEZI

❖ Csörög község polgármestere és a csörögi gyermekek oktatásának törvényi kötelezettje, Szöd község polgármestere, valamint Vác, mint önkéntes segítő önkormányzat polgármestere megállapodást írtak alá a csörögi iskolások elhelyezése ügyében – jelentették be a felek. A megállapodás szerint Csörögön gondoskodnak tíz első osztályos gyermek elhelyezéséről, Szöd kilenc hetedik osztályost vállal, Vác pedig tizenegy negyedik osztályos tanulót helyez el két iskolájában.

A törvényes keretek továbbra sem engedik az olyan megoldásokat, mely a szegregált, törvénytelen állapotokat idéznének elő – ezt már **Mohácsi Viktória**, liberális európai parlamenti képviselő húzta alá a csörögi roma gyermekek iskoláztatása ügyében felmerült probléma kapcsán tartott sajtótájékoztatóján. Elmondta: a csörögi ügy nem először merült fel. Másfél éve fordult hivatalos bejelentéssel az Országos Köznevelési és Vizsgaközpont, Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Országgyűlési Biztosához, valamint az Oktatási Jogok Biztosához, melyben kérte a csörögi roma gyermekek iskoláztatásával kapcsolatos problémák kivizsgálását. A sajtótájékoztatón kijelentette: „Mindent megteszünk azért, hogy ezek a gyerekek oktatási szolgáltatáshoz jussanak: kezdeményezzük a köznevelési és önkormányzati törvények módosítását a tekintetben, hogy egy hasonlóan kialakult helyzetben ne válogathassanak iskolai fenn tartók jó és kevésbé jó tanulók, problémás és kevésbé problémás, roma és nem roma gyermekek között.”

EMLÉKEZÉS A PHARRAJIMOSRA

❖ 1944. augusztus 2-án az Auschwitz-Birkenau-i láger közel háromezer addig életben maradt roma foglyát küldték gázkamrába. A világ számos helyszínén, köztük Budapesten is emléknapot tartottak.

Délután a Holocaust Emlékközpontban gyűjtottak mécses a meggyilkolt honfitársaink emlékére, majd 17 órától a Nehru parkban, a Romédia, a Romaversitas valamint a Roma Polgárjogi Alapítványok által emelt emlékmű előtt tartott beszédet egyebek között **Horváth Aladár** (Roma Polgárjogi Alapítvány), **Daróczi Ágnes** (Romédia Alapítvány). A roma érdekvédelmi szervezetek képviselői mellett **Kállai Ernő** kisebbségi ombudsman, **Demszky Gábor** Budapest főpolgármestere is részt vett a megemlékezésen. **Gyurcsány Ferenc** miniszterelnök szavait **Daróczi Dávid** kormányzóvivő tolmácsolta.

MEGOLDÁST AJÁNL AZ MDF A MOHÁCSI ROMÁK GONDJAIRA

❖ A Mohácsról elvándorló romák gondjaira keresne megoldást az MDF – derült ki **Gayer Balázs**, a párt városi elnöke és **Inkei-Farkas Márton**, a fórum esélyegyenlőségi szakértője sajtótájékoztatóján. A párt képviselői szerint nem csak az

eddig kormányok, de a város vezetői is hallgatnak a problémáról, és úgy tesznek, mintha az nem is létezne. Gayer Balázs utalt arra a Mohácson tartott fórumra, ahol **Kiss Péter** miniszter és munkatársain kívül egy politikus sem jelent meg, beleértve a helyi önkormányzatot is. Az MDF szerint a romák társadalmi integrációját csak önálló törvény és helyi esélyegyenlőségi koncepció és munkacsoport segítheti, utóbbiak megalkotását Mohácson Gayer fogja javasolni az ősz folyamán. Ezenfelül a szociális miniszterhez fordulnak. A problémák megoldását nehezíti, hogy a mai napig nem ismert például az, a közelmúltban hány mohácsi roma vándorolt ki Angliába.

ROMÁKAT PROVOKÁLT EGY FÉRFI FORRÓN

❖ *Kamionjával a házak közvetlen közelébe ment, veszélyes fordulókat tett az utcákon, és a házak előtt álló, beszélgető emberek előtt vészfékezett, így provokálta a romákat egy férfi a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Forrón hétfőn délután. Senki sem sérült meg, anyagi kár nem keletkezett. A rendőrség megerősítette, őrizetbe vettek egy kamionsofőrt, aki ittasan vezetett a településen. **Lakatos Zoltán**, a forrói kisebbségi önkormányzat elnöke, települési képviselő a Független Hírügynökségnek elmondta, a férfi délután előbb gyalog ment a település romák lakta utcájába, és hangosan gyalázta őket. Nem sokkal később kamionnal tért vissza, és veszélyes manőverekkel félemlítette meg őket. Az erősen ittas férfit az utcában lakók szedték ki a teherszállítóból, majd értesítették a rendőrséget. Az állítólag Vác környéki, 35–40 év közötti sofőr Lakatos Zoltán szerint a kamionstop miatt a forrói benzinkút melletti parkolóban vesztegelt, és a napot a közeli sörözőben töltötte. Hogy miért támadt a romákra, egyelőre nem tudni. A településrészen 100–150 ember gyűlt össze az eset hírére, de nem történt semmilyen atrocitás. **Egyedné***

***Novodonszki Éva**, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei rendőrfőkapitányság szóvivője a Független Hírügynökségnek megerősítette, az encsi rendőrkapitányság őrizetbe vett egy férfit, aki erősen ittas állapotban kamionnal emberek közé hajtott. Senki nem sérült meg. A férfi kihallgatása jelenleg is tart.*

CIGÁNYKOLLÉGIUMOT AZ NKA ÉS AZ NCA SZERVEZETÉBE

❖ A Nemzeti Kulturális Alap és a Nemzeti Civil Alap kollé-

giumai mellé cigánykollégium felállítását javasolják civil szervezetek vezetői – hangzott el a Roma Civil Ernyő második ülésén. A Roma Civil Ernyő ülésein a Roma Integrációs Tanácsban a civil képviselő ellátására jelentkező, de a tanács munkájából kimaradó szervezetek vehetnek részt. Az ülésen javaslati határozatra került még a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány kuratóriumának bővítése (a Civil Ernyő delegálna egy főt), a roma kormányprogramok végrehajtásához szükséges intézmények felállítása, a Civil

Ernyő székházának létrehozása is, melyet a résztvevő civil szervezetek képviselői egyetértésükről és támogatásukról biztosítottak. A határozat értelmében **Kállai Katalint**, az Oktatási és Kulturális Minisztérium stratégiai főtanácsosát arra kérték fel, hogy Roma Civil Ernyő határozatát képviselje a Roma Integrációs Tanács soron következő ülésén.

A Romaweb, az MTI, a RomNet, és a Népszabadság hírei alapján összeállította: Paksi Éva

IGAZI „ROMÁS” DAL GÁSPÁR LACITÓL

❖ ***Gáspár Laci** legújabb lemezének „Bolond vagyok, mert...” című dala igazi csemege a mai hazai piacon. Az énekes elmondása szerint, a dal tökéletesen tükrözi a roma kultúra sokszínűségét, s optimista, mégis olykor „sírva vigadó” életszemléletét.*

„Mondhatni véletlenül született a „Bolond vagyok, mert...” egy baráti poénkodás eredménye: dúdolgattunk, pengettük a gitárt, végül annyira megtetszett a rögtönzött remekmű, hogy bekerült a már kész lemez többi dala közé” **Gáspár Laci** borzasztóan fontosnak tartja, hogy az embereket ne ránézésre a bőrük színe, nemzetisége vagy akár nemi hovatartozása alapján ítéljék meg, sokkal inkább tettei és személyisége alapján.

„Amikor bekerültem a Megasztárba, senki nem érezte velem, hogy roma vagyok és hála Istennek azóta sem” – mondta Laci. – Büszke vagyok a származásomra és fontosnak tartom, hogy bizonyítsunk, s ne hagyjuk, hogy beskatulyázzanak bennünket.”

Ezért tartotta igazi megtiszteltetésnek, hogy a nagy múltú, Magyar Örökség díjas **100 Tagú Cigányzenekarral** léphetett fel egy színpadon. A „Bolond vagyok, mert...” című dal így a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon, a Cigánykarneválon hangzott el elsőként a nagyközönség előtt a világhírű zenekar kíséretében. „Lehet, hogy közhelynek tűnik, de végtelenül megtiszteltettek ezzel a felkéréssel.”

Buffó-Rigó Sándor és Gáspár Laci – Fotók: Nyári Gyula

A hónap hírei • A hónap hírei

Paksi Éva

„Nem eleve elrendelt az, hogy az ember ne tudjon kitörni abból, amibe született...”

Egyes vélemények szerint *Daróczi Dávid* a rendszerváltás óta a legfontosabb kormányzati pozíciót betöltő cigány értelmiségi. Kormányzóvivőként naponta találkozunk vele: ő a kormány egyik arca.

– Milyen út vezetett a kormányzóvivőségig?

– Ami közvetlenül idevezetett az az előző állomás: a kormányzóvivői iroda vezetője voltam. Az elmúlt 2 évben, mielőtt kineveztek volna, már itt dolgoztam a Miniszterelnöki Kabinetben, és tulajdonképpen ugyanazt csináltam, amit most, csak kevesebbet szerepeltem a televízióban. Pontosabban, miután távozott az előző kormányzóvivő és **Gál J. Zoltán** kabinetfőnök látta el a kormányzóvivői feladatokat is, mivel ő nagyon elfoglalt, sokszor én tartottam a kormányzóvivői sajtótájékoztatókat. Gyakorlatilag tehát ugyanazt csináltam, amit jelenleg kormányzóvivőként teszek. Ezt megelőzően a miniszterelnök beszédírója voltam.

Előtte több mint 10 évig voltam újságíró. Volt időszak, amikor politikai újságíróként dolgoztam, de alapvetően gazdasági újságíró voltam. A Világgazdaság tőzsde rovatát vezetem, hasonló pozíciót töltöttem be a Bank és Tőzsde című lapnál, majd a Magyar Hírlapnál lettem a gazdasági rovat vezetője, a Magyar Televízióban pedig az Üzleti Híradónak a felelős szerkesztője.

– Mennyire tartja egyedinek az Ön esetét, vagy

úgy gondolja, hogy kemény munkával bármely cigány fiatal, bármely fiatal eljuthat ideig?

– Abban, hogy most ezt a munkát csinálhatom, nyilván benne van az előző 15 év. A nagyon sok és kemény munka mellett

azonban rengeteg szerencse is kellett hozzá. A szerencse alatt értem azt is, hogy édesapám révén gyermekkoromban bekerültem a cigányértelmiség olyan körébe, ahol olyan emberekkel találkozhattam, akikkel sajnos nem túl sok cigány gyerek találkozhat. Gondolok itt **Péli Tamásra**, **Lakatos Menyhértre**, **Balogh Bélára** – ma már sajnos egyikük sincs közöttünk. Itt van viszont **Szentandrassy István**, **Varga Gusztáék**, de lehetne még nagyon hosszan sorolni. Ők mind olyan cigány értelmiségiek, művészek, akik valami olyat tettek le az asztalra, ami a nem cigányok számára is elfogadott és értéktéremtő tevékenység volt nemcsak Magyarországon, de egész Európában is.

De szerencsém volt abban az értelemben is, hogy amikor gimnáziumba kerültem, olyan ember lett, **Papp László**, az osztályfőnököm, aki odafigyelt rám. Úgy tekintett rám, mint valami értékre, amit neki meg kell mentenie. A

tanárainknak egy jelentős része csak azt látta, hogy másképp viselkedem, mint a többiek. Nyilván más kultúrkörből jöttem: igazi roma fiú voltam. Hogy valaki ebből csak azt látja, hogy a diákja nem úgy viselkedik, mint a padtársa, és akkor ez biztos rossz, értéktelen, és ezért a hátsó padba kerül; vagy ebből azt látja, hogy ez egy nagyon nehezen kezelhető gyerek, de van benne valami, érdemes vele foglalkozni, nos, szerencse kérdése, hogy melyik típussal találkozunk az ember. Nekem ebben az értelemben is szerencsém volt.

Ha az eredeti kérdésre próbálok válaszolni, akkor ezeknek mind-mind együtt kellett lenni ahhoz, hogy idáig eljussak. Annak, hogy az édesapám az, aki, én azt csináltam, amit és annyit dolgoztam amennyit, és olyan helyeken dolgoztam, azt az utat választottam, amit, és ezenkívül volt még egy harmadik, a szerencsefaktor. Ebből akármelyiket kivennénk, biztos, hogy nem ez lett volna a végeredmény.

– **Köztudott, hogy az édesapja Choli-Daróczi József pedagógus, író, költő, műfordító. Azt is nagyon sokan tudják, hogy a Daróczi család az egyik legbefolyásosabb, a legtekintélyesebb és a legismertebb a magyarországi cigány értelmiségiek között. Minek, vagy kinek köszönhető, hogy ebből a családból ennyi értelmiség, ennyi közéleti szemé-**

lyiség került ki? Elég, ha példaként az, unokatestvérei nevét sorolom: Mohácsi Viktória, aki Európa Parlamenti képviselő, Daróczi Gábor, aki az Oktatási Minisztérium volt miniszteri biztosa, vagy Batiz András felesége, Debre Krisztina, aki a médiában dolgozott, vagy nem utolsó sorban Daróczi Ágnes.

– Őszintén mondom, nem tudom. Amikor erről szövegtünk beszélgetni a családban, általában abban egyezünk meg, hogy ott lehetett egy fordulópont, hogy az én nagyapámat az első világháborúban elvitték katonának, fogságba esett és egy olasz nemesi családnál volt szolgálat. Ennek köszönhetően nagyon sokat változott a világszemlélete. Megtanult németül, olaszul. Amikor hazajött, földosztás volt a falujában, Bedőn. Általában a cigányok nem kaptak földet. Az én nagyapámról azt mesélik, hogy ő pontosan értette, hogy mi ennek a jelentősége. A család elmesélése szerint vitte magával a kaszát és odaállt a földosztó bizottság elé és azt mondta, már pedig neki is adjanak földet. És kapott. Kemény, szigorú ember volt. A fiait arra tanította, hogy mind-egyiknek nagyon tisztességesen, nagyon keményen kell dolgoznia. Ebből a szempontból nem ismert megalkuvást. Eladta mindenét, fölköltözött Csepelre, ahol ma is meg van a Cigánydomb nevű hely, de ma már nem cigányok laknak ott. Ő pontosan tudta, hogy az összes gyermekét a Csepel- Vas és Fém Mű-

veknél kell elhelyezni, hogy mindegyik dolgozon és valamilyen szakmát tanuljon. Az én édesapám is ebbe a mókuskerékbe került: ő alapvetően segédmunkásként dolgozott bányákban, öntödében, volt parketta csiszoló, majd felnőttként kezdett el tanulni. Azt hiszem, ha valami sorsfordító lehetett a családnak a történetében, akkor az a nagyapám és az ő világlátása lehetett.

– **Az édesapja vagy az édesanyja volt az, aki inkább motiválta és megkövetelte a tanulást, vagy Önnek nem kellett ilyen motiváció?**

– Hát persze, hogy kellett! Emlékszem, amikor a gimnáziumba jártam, cigány körökben azonban már felnőtt férfinak szá-

mítottam, megkaptam a nagybátyáimtól, hogy nekik ennyi idős korukban már gyerekük volt, én meg még mindig iskolába járok. Akkor még egy kőbányai gyár udvarán egy szükséglakásban laktunk, ahol nem volt melegvíz, fával kellett fűteni. Tudom, ennél sokkal rosszabbul is élnek cigányok, a mi családuknak is vannak olyanok, akik a mai napig putrikban laknak, istállóból átalakított lakásokban. A gimnáziumi osztálytársaimhoz képest viszont nagyon szegényeknek számítottunk. Engem ez rettenetesen zavart, nagyon rossz érzés volt.

Az édesanyám tisztességes, kétkezi, nagyon egyszerű cigány asszony.

Már nem hord népviseletet, sokszor nadrágban jár, és nagyon régóta rö-

Fotók: Nyári Gyula

vid haja van. De tőle kaptam útravalóul azt, hogy ahhoz, hogy eljussak oda, ahova egy nem cigány eljuthat, nekem kétszer többet kell tennem. A kollégáim itt a Miniszterelnöki Hivatalban azt mondják, hogy munkamániás vagyok, merthogy korán reggel érkezem, este pedig későn megyek haza.

– **Nem lehet, hogy egyébként is a munka megszállottja lenne?**

– Nem. Azt hiszem, ez alapvetően otthonról hozott dolog. Az apukám volt az, aki viszont megkövetelte tőlem, hogy tanulnom kell. Ő a saját példájából pontosan tudta, hogy ez az az út, ami előre vezet.

– **Olvastam Önről, hogy papnak készült. Miért és aztán miért nem lett az?**

– Elhivatottságból. És hogy miért nem lettem az? Jezsuita szerzetes akartam lenni, el is mentem Szegedre, ahol a novíciusok vezetőjével sokat beszélgettem. És ott kiderült, hogy jobban át kell ezt még nekem gondolnom, mert nem biztos, hogy le tudok mondani például a családalapításról. Hazajöttem gondolkodni, szereztem estem, és aztán másképp alakult az életem.

– **Sosem merül fel a kérdés, mi lett volna akkor, ha...?**

– Azért nem, mert úgy gondolom, hogy jelenleg

is ugyanazt csinálom. A papság is arról szólt volna, hogy az ember azért dolgozik, hogy valami jót tegyen, és ne csak a saját maga számára, hanem egy nagyobb közösségért. Szerintem az újságírónak is alapvetően ez a dolga: hogy az igazságért harcoljon és számon kérje a politikusokon, a gazdagokon, a befolyásos embereken, a hatalmon lévőkön, ha nem tartják be a szabályokat, vagy azt, hogy miért nem alakítják úgy a szabályokat, hogy a többi embernek is jó legyen. Ebben az értelemben ma sincs másképpen: azt gondolom, hogy az a politika, amit a miniszterelnök képvisel, jó az országnak, ezen keresztül tudunk előre jutni, még akkor is, ha ez most átmenetileg nehézségekkel és fájdalommal jár. De ezt el kell viselni annak érdekében, hogy később jobb legyen. Erre az áldozatra szükség volt ahhoz, hogy az Európai Unió pénzeket meg lehessen kapni. Ha nincsenek ezek az intézkedések, akkor most nem beszélgethetnénk arról, hogy az Európai Uniótól kapott 8 ezer milliárd forintnyi fejlesztési forrást mire költjük el. Ez pedig kell ahhoz, hogy Magyarország egy sikeres ország lehessen. És azt gondoltam, hogy ez a politika, még ha nem is tud látványos, azonnali, gyors, nagy változásokat hozni az emberek, köztük a romák életében, de akkor is ez az a politika, ami előre visz. Ha én ehhez valamit hozzá tudok tenni volt újságíróként, akkor az nem lehet más, mint a kommu-

nikációban való munka. Ebben az értelemben most is ugyan azt csinálom, amit csináltam volna papként, vagy amit csináltam újságíróként: azért dolgozom, amiről azt gondolom, hogy jó az embereknek.

– **Sokat cikkeznek Önről: én azt gondolom, ez elsősorban a származásának és nem annak szól, hogy szóvivő lett. Ma ez még „különlegesnek” számít, pedig az lenne a jó, ha természetes lenne, hogy egy cigány fiatal is betölthet bármilyen posztot. Mikor jutunk el idáig?**

– Nem tudom. Itt bent soha nem volt ez téma se pro, se kontra. A miniszterelnökkel soha nem beszélgettünk erről. Azt gondolom, hogy az sosem lehet szempont, hogy ezen most nyer, vagy veszít a politika, hanem csak az, hogy az illető alkalmas-e a poszt betöltésére, függetlenül attól, hogy cigány vagy nem. Nyilván, amikor már tudtam, hogy én leszek a kormány szóvivő, akkor persze gondolkodtam azon, hogy nekem feladatom-e ezt felvállalni, vagy sem.

Készültek olyan kutatások, amelyekből az derült ki, hogy ezen a kormány inkább veszíthet, mint nyerhet. Sokkal nagyobb az előítéletesség a cigányokkal szemben annál, minthogy ez pozitív hozadékat jelentsen a kormány számára. Voltak olyan felmérések is, amelyekből az derült ki, hogy ebben az értelemben sajnos nincs érdemi különbség a kor-

mánpárti és az ellenzéki szavazók között. Ezen sokat gondolkoztam, de aztán mégis úgy döntöttem, hogy ezzel nem kell törődnöm, mert ha a miniszterelnöknek ez nem számít, akkor nekem sem kell azzal foglalkoznom, hogy emiatt ő veszít-e a népszerűségéből vagy sem.

Szerencsére vagyunk már néhányan, akik nem cigányügyben tettek le valamit az asztalra. Arra gondolok, hogy valakiből nem sikeres cigány politikus lett, vagy nem egy romákkal foglalkozó televíziós műsorban lett műsorvezető, hanem – ami szerintem ebből a szempontból sokat számít –, hogy például valamelyik hírműsornak az arca egy cigány ember, vagy hogy nem cigány műsorban egy cigány ember szerepel, hogy lehet úgy politikus egy cigány emberből, hogy nem cigány politikával foglalkozik. Azt szeretném, ha az embereket a szaktudásuk miatt ismernék el. Tényleg vagyunk most már néhányan ilyenek. Ez igazolja, hogy igen, érdemes, van értelme, mert tényleg kell hozzá szerencse, nagyon-nagyon sok munka, és nagyon sok áldozattal jár a dolog, és ha nehezen is, de mindez működhet. Nem eleve elrendelt az, hogy az ember ne tudjon kitörni abból, ami-be bele született, márpedig ebből a szempontból, azt hiszem, hogy ez a legfontosabb. Viszont ha az emberben még csak a remény sem él, hogy van értelme ezen dolgozni, akkor nem is fog soha kitörni. És azt gondoltam, ha nekem erre most lehetőségem van,

van rá eszközöm, akkor ezzel muszáj élnem.

– **Most csak címszavakat mondanék. Arra kérném, mondja el, hogy mi jut eszébe róluk? Cigánynak lenni 2007-ben...**

– Nehéz. Nagyon nehéz. Akik engem látnak, azt szokták látni, hogy valami nem stimmel velem, de azt nem tudják eldönteni, hogy zsidó vagyok-e vagy cigány? Egyébként miután kineveztek, ezzel „viccelődtek” is az egyik szélsőjobboldali portálon.

Ezzel együtt pontosan tudom, hogy mi a különbség akkor, amikor én megyek be vásárolni egyedül egy üzletbe és az eladó odajön hozzám, és azon dolgozik, hogy eladjon nekem valami méregdrága ruhát. Ha a húgommal megyek be, akin viszont nagyon látszik, hogy cigány, akkor nem az eladó jön hozzánk, hanem a biztonsági őr és arra figyel, hogy lopunk-e vagy nem. Ugyanaz az ember vagyok, tehát pontosan tudom, hogy mi a különbség.

– **Édesanya...**

– Felelősség. Édesanyám nagyon beteg. Volt már két szívinfarktus és hát már nem nagyon tud dolgozni. Igyekszik, de már nem tud 8 órás munkaidőben dolgozni, tehát eltartani sem tudja magát. Szerintem annál rosszabb nem nagyon történhet az emberrel, minthogy kiszolgáltatottá válik és azon múlik, hogy meg tudja-e venni a gyógy-

szert, vagy sem, megtudja-e venni magának az élelmiszert, vagy nem, hogy van-e aki segítsen neki. Édesanyámnak szerencséje van, mert én vagyok neki. De nekem rossz érzés, mert azt gondolom, hogy a legtöbb embernek ilyen lehetősége viszont nincs.

– **Család...**

– Sajnos nincs és ha ez így folytatódik tovább, akkor nem is lesz. Van menyasszonyom, akivel 5 éve együtt élünk, de ez a munka nem kedvez a családalapításnak. Komolyra fordítva a szót, a nap 24 órájában bármikor felhívhatnak és nekem mindig mindenre tudnom kell a választ. A hétvégén is, a hét hét napján, folyamatosan készenlétben kell állni. Reggel, amikor eljövök, még alszik a párom, este amikor haza megyek, már annyira fáradt vagyok, hogy egy félóra, óra múlva elalszom. Alig találkozunk egymással, de a rövidtávú terveink között szerepel, hogy most már így 35 évesen illendő lenne családot alapítani.

– **Isten...**

– Szeretet.

– **Karrier...**

– Nem tudom. Szerencse és biztonság. Azt hiszem, alapvetően a biztonság.

– **Cigánytelepek...**

– Szégyen, hogy ma még van ilyen. A nagybá-

tyám úgy élte le az életét, hogy nagyon-nagyon keményen dolgozott, és még sem sikerült kitörni a szegénységből. Mór mellett lakott egy nyomor-telepen, idén halt meg. Gyerekkoromban felnéztem rá: büszke, komoly, egyenes tartású cigány férfi volt, aki talpig becsületes és nagyon-nagyon kemény kétkezi munkát végzett. Rettenetes érzés, hogy emberek úgy kénytelenek élni, mint ahogyan az én nagybátyám is, és a rokonságom egy része is él. A telepfelszámolási programra sokkal több pénzt kellene költeni.

– **Egyenlő esélyek...**

– Nincs. A törvények elvileg garantálják, hogy egyenlő esélyekkel indulhasson mindenki az életben. De hát mindannyian tudjuk, hogy ez nem így van. Elég csak arra gondolni, hogy hogyan minősítenek gyerekeket az iskolába kerülésük előtt. Valóban fogyatékos-e minden gyermek, akit a kisegítő iskolákba iratnak be vagy küldenek, vagy pedig nem. Tudjuk sajnos, hogy sokszor egyszerűen azért kerül oda, mert cigány. Ezen a területen rengeteg tennivaló van még. Számomra ez volt az egyik fontos szempont, amikor elvállaltam a kormányzóvivői felkérést: a kormány elkötelezett annak érdekében, hogy ezen változtasson, és nemcsak erősebbé, de igazságosabbá is tegye Magyarországot.

– **Köszönöm a beszélgetést!**

Józsa Zoltán

Az egyeztetés művészete, a közvetítés tudománya

**Újszerű kezdeményezés, modellszerű mediációs
tevékenység az észak-magyarországi térségben.**

Az Észak-Magyarországi Mediátorok Egyesülete a Partners Hungary Alapítvány segítségével, egy összefüggő programcsomag keretében ágyazott tréningorozat eredményeképpen szerveződött. Profilja a konfliktuskezelést és megelőzést célzó mediációs tevékenység. A civil-formáció központja Ózdon, a Civil Házban kapott helyet.

Lapunkat az egyesület munkájáról **Kónya Béla** elnök, nyugalmazott munkaügyi főtanácsos tájékoztatta.

„Civil vagyok”

Kónya Béla úr a közélet iránt elkötelezett ember, aki különböző közösségi akciók kezdeményezője, aktív résztvevője. Nagyon fontosnak tartja a civil szféra erősödését, mert véleménye szerint a különböző társadalmi kérdések, problémák megoldása a civil szervezetek nélkül elképzelhetetlen. A motiváció okairól a következőket mondta.

– Valószínűleg a gyökereim... Gyártelepi munkáscsalád sokadik gyermekeként nem csak a gyakori zsíros kenyér evés emléke lengi be emlékezetemet, hanem egy kellemesen bizsergető, szívmeligasztó érzés is, amelyet ma divatosan úgy neveznek, hogy kohéziós erő. Pályafutásom is a közösségi hatásmechanizmusok erőterében fogantott, majd további életutam is arra vezetett. Agrármérnöki diplomát szereztem, majd a négy évtizedes pályán a társadalmi folyamatokkal összefüggésbe szereztem egy tanári, majd egy felsőfokú

tanári helyen megülni, tagja vagyok az Alkotó Képzőművészek és Írók Országos Szövetségének, valamint elnökségi tagja a Vöröskereszt Ózd Térségi Szervezetének. Most már a szó mindenféle értelmében a „civil” vagyok – hangsúlyozta Kónya Béla.

Kulcsszerepben az együttműködés

Az 1994-ben alakult Partners Hungary Alapítvány elsődleges céljával a demokratikus átalakulással együttjáró konfliktusok megelőzését és kezelését tűzte ki. Minden társadalom hosszú távú, egyensúly irányába mutató működésének elengedhetetlen feltétele, hogy alternatív technikákat honosítanak meg, így van ez Magyarországon is. Mivel fontos a társadalmi beszéd kialakítása minden területen, az eltérő csoportok érdekeinek kifejezése, egyez-

tetése? Hogyan tudnánk egyeztetni a számtalan különböző szereplő szerteágazó érdekeit? Miként lehet megoldást keresni a helyi problémákra a társadalom különböző szektoraiban?

– A fejlett kapitalista országokban számos megoldás van, így például egy civil szervezet rugalmas tud lenni a gyakori változásokra, hatékonyan tud többféle együttműködésben részt venni. A Partners Hungary Alapítvány egy nemzetközi partner hálózat „helyőrségeként” mintegy előfutára hazánkban ennek a demokrácia technikának. Tevékeny

Kónya Béla egyesületi elnök

Dr. Herbai István egyetemi tanár

szerepet vállalt az Ózdi Roma Együttműködési Program adaptációjának folyamatában, **Dr. Herbai István** egyetemi tanár vezetésével. A program célja az észak-borsodi város, Ózd, tízezres lélekszámot meghaladó roma társadalma érdekérvényesítő képességének erősítése és integrációs törekvéseinek segítése. Az első lépés a folyamatban a helyi kisebbségi önkormányzaton belüli kooperációs készség kialakítása volt. Ezt a kisebbségi önkormányzat és a város roma civil szervezeteinek együttműködésén alapuló, dokumentált kapcsolat kiépítése követte. Ennek érdekében roma szervezetek kerekasztalának létrehozásában működött közre az Alapítvány. Ilyen módon a szervezett keretek között működő ózdi roma közösség hatékonyabb és tervszerűbb érdekérvényesítő kapcsolatokat képes kialakítani a városi vezetéssel együtt. Ezt követően tematikus városi kerekasztalok jöttek létre a helyi roma integráció egyes kérdéseinek szakmai jellegű kezelésére. Egy speciális tréningorozat eredményeképpen az Észak-Magyarországi Mediátorok Egyesülete 2007. február 8-án került bejegyzésre. A Partners Hungary Alapítvány a közreműködésével egy olyan civil kezdeményezés megjelenítésére vállalkozik, amely – nem hagyományos – konfliktusmegelőző és kezelő módszer bemutatására tesz kísérletet. A projekt keretében a mediációt, mint a társadalmi párbeszéd egy olyan specifikus formáját láthatjuk működés közben, amely képes megjeleníteni egy időben a cél és az eszköz egységét. Nem tipikus ez a módszer abban a tekintetben, lévén hogy mind geopolitikai, mind szociálpszichológiai szempontból komplex módon érinti meg a Nádasd–Hangony–Sajó

völgyrendszer agglomerációjában jellemző társadalmi kohéziós sajátosságok milyenségét, fejlődési és mozgásirányait, mikro- és makro viszonylatokban egyaránt. Egyes számú prioritás a kívánatos – eukonform – befolyásolni a szerepvállalókat azáltal, hogy Ózd és vonzáskörzete önkormányzatainak együttgondolkodását próbálja orientálni a mediatív technikák irányába. Így válhat az egyesület a különböző szervezetek, intézmények tagjainak, munkatársainak olyan többcélú, regionális egyesülésévé, amely önálló civil szervezetként, fő tevékenységének a konfliktusok mediációs úton és eszközökkel való kezelését tekinti. Teszi ezt annak érdekében, hogy a tágabb társadalmi környezet számára színes és sokrétű együttműködési viszonyokat teremtsen – folytatta beszámolóját az egyesületi elnök.

Regionális szerepvállalás

A mediátor egyesület tevékenysége földrajzilag azt a területet hivatott lefedni, amely a Nádasd, Hangony patakok és a Sajó folyó vízgyűjtő területén helyezkedik el, Ózd, Putnok, Kazincbarcika városok és vonzáskörzeti településeik tartoznak ebbe a régióba. A régió egykor hazánk egyik kohászati és bányászati központja volt. Az Európai Unió rendszeréhez való illeszkedés viszont egyre több követelményt támaszt, amelynek a térség szeretne eleget tenni annak érdekében, hogy továbbra is benn tudjon maradni az országos és egyben a környező világgazdasági vérkeringésben. Az utóbbi években az önkormányzatok, a civil szervezetek, a versenyszféra, egymással együttműködve kezdtek el az aktuális kérdésekre, aktuális válaszokat keresni és adni. Az elnök arról is tá-

jékoztatott, hogy a konfliktusok megelőzése érdekében a szervezet felvállalja olyan szociális, oktatási, kulturális, foglalkoztatást elősegítő koncepciók közvetítését – mediálását – amelyek egy – szakmai jellegű – civil szervezet kompetenciájának körébe tartoznak. Az egyesület tagjai megkülönböztetett figyelemmel tevékenykednek a roma-roma, valamint a roma- nem roma együttműködés kialakítása, erősítése érdekében. Az egyesület szervezeti jövőképét illetően egy olyan régiós társadalom kialakulásáért tevékenykedik, melynek tagjai és fontos közéleti szereplői képesek már a konfliktusok egy részének a kialakulását is megelőzni, illetve az együttműködés révén készek oldani, enyhíteni azokat.

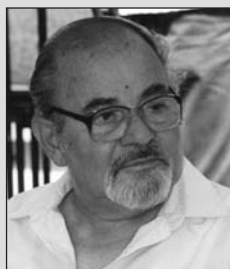
Szakmai misszió

Az emberi kapcsolatok mentén lépten-nyomon jelenlévő konfliktushelyzetek kezelése kizárólag szakmapolitikai eszközökkel és módszerekkel rendkívül nehéz, bár egyértelműen csak így tisztességes. Történelmi távlatokból már meglehetősen tisztul a kép abban a tekintetben, hogy milyen deficitek voltak a rendszerváltásig a „demokrácia technikákban”. Napjainkban úgyszintén rendkívül széles a konfliktuslehetőségek repertoárja. A helyzetet még tovább színesíti, hogy a döntési szintek decentralizálásával párhuzamosan zajlik a társadalom tagjainak anyagi és egzisztenciális értelemben vett differenciálódása is. Ez pedig „kiváló táptalaja” a konfliktusok újratermelésének. Mivel ez a kapitalista viszonyoknak a „sajátja”, így a kezeléssel kapcsolatos metodikákat ki kell dolgozni, karban kell tartani, sőt folyamatosan fejleszteni is kell ezt az eszköztárat. Olyannyira, hogy a szakmai

műhelymunkák szintjére kell fejleszteni a „civilséget”, s egy jól értelmezett elhivatottsággal és küldetés-tudattal kell kvázi „hadat üzenni” a versenyszférának és a mindenkor aktuálpolitikai doktrináknak. Nem lehet ugyanis figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy a konfliktus források objektíve léteznek, az elszegényedés és a gazdaság törvényszerűségei úgynevezett automatizmusok, tetszik – nem tetszik léteznek. Ezek a jelenségek szükségleteket szülnek, ezek a szükségletek megoldásra várnak. Ebben a „páter noszter”-ben lehet az egyik legkorszerűbb és leghatékonyabb kezelési eljárás a mediáció. Ez az a kihívás, amely szükség is és lehetőség is egy szakmai misszió tárgyi, technikai, személyi és szellemi struktúrájának létrehozására és működtetésére vonatkozólag. Ezt a missziót vállalta fel az Észak-Magyarországi Mediátorok Egyesülete – mondta Kónya Béla úr.

Az egyesület, a „Szövet-ség az Integrációért” elnevezésű civil partnerével konzorciumban két pályázatot is benyújtott a Nemzeti Civil Alapprogram tenderére. Az egyik a térségi bemutatkozást szolgáló „Közéleti Sokszög” című civilbarát road show, a másik a rövid és középtávon elképzelt működési struktúra alapjait szándékozik lerakni, melynek programneve „Szocioszervíz”. Utóbbi már egy térségi összefogást is reprezentálna, mivel egy regionális konfliktuskezelő hálózat formájában feltételezne egy ózdi központtal működő Borsodnádasd, Arló, Hangony, Bánréve, Borsodbóta mikrokörzeti hálózati pontokkal strukturált szolgáltatási tevékenységet. A felkészítést szolgáló képzési programok már rendelkezésre állnak.

Farkas Kálmán

Átok és főhajtás

Nyiladozó értelmű negyedik polgárista voltam. 1944-et mutatott a naptár. Éppen abba a korosztályba tartoztam, amelyik ismerkedni kényszerült a levontével. Tanítás helyett ott gyakorlatoztunk a Piac-téren. Nem tudtam akkor mire vélni e nagyon sietős kiképzést. Még csak nem is sejtettem mindaddig, amíg egyik reggel megpillantottam Gizike blúzán a sárga, hatágú Dávid csillagot. Akkor még nem tudtam felmérni e megbélyegzés, megkülönböztetés jelentőségét. Félve kérdeztem rá: Miért tetszik viselni ezt a sárga csillagot Gizi néni? Azért, mert zsidó vagyok, válaszolta kissé restelkedve, szemlesütve. Aztán megláttam a sárga csillagot Zoli zakójának hajtókáján, az öreg ténsasszony blúzán is.

A sárga csillag megbélyegzett, elkülönített, kirekesztett, s vele, viselésével szomorúság költözött Kleinek lelkébe, s ez úgy sugárzott ki, mint az atom, az egész környezetet, a Csisznyikót szomorúság fellege fedte be. Ha sokan nem is tudtuk akkor, mit is jelent, mi lesz a következménye, de már sejtették az öreg cigányok, nem lesz jó vége, közeleg a vészterhes időszak. S ha a zsidóknak ilyen sorsot szántak, akkor következünk mi, romák. Csak az volt a kérdés, mikor és hogyan? Mert a szorványokban élő zsidókat nem volt nehéz megbélyegezni, elkülöníteni. Ám mi történjék egy telep cigányságával? Hol, hogyan kezdjük? A Klein-féle szatócs üzlet ajtaján kattant a lakat, még csak annyi sem szivárgott ki, kik voltak a tettesek, letartóztatták-e? Elvitték a sánta lábú Zolit, az öreg nagyságost, meg a búzakék szemű Gizikét. Azóta sem hallottam róluk. Felfalta, elpusztította őket a Gonosz-szellem. És csupán néhány napot kellett várni, hogy a rettegés átterjedjen a cigányságra is. Ezt csak olykor-olykor az égi mennydörgés csillapította, a berepülések, a közeledő front zaja-levegője, amelynek puskaaporos illatát szinte már érezni lehetett. Látni, meg észlelni pedig, hogy úrrá kezd lenni a német vezetésen a fejeszettség, a zűrzavar, s ilyen lelkiállapotban, no meg a háború vesztes árnyékát előrevetítés tudatában ki-merülni látszott a koncentráló képesség, a sátáni ideológia előrekidolgozott tervének a megvalósítása. Csak ennek tudhatom be, hogy miután egy késő esti mozi-előadást követően a cigányokat egy csoportba terelve bezárták a község háza pincéjébe, másnap délután az éjszakai bombariadó riasztó hatására, no meg a front közeledése miatt kénytelenek voltak szélnek eresztetni valamennyiünket.

Éreztük a veszélyt, hogy a halál torkából menekülünk. De hová? Vissza a cigánytelepre, ahol a tapasztaltak után még csak növekedett a zűrzavar, vad hírek keltek szárnyra, de a városban batyuzó cigányasszonyok már felfedezték a gettót. Látták Gizikénket, a falábú Zolit, s éhségüket csillapítandó a darizott ételből etették meg őket. A Csisznyikóban egyre sűrűsödtek a csendőrök ellenőrzései. Utóbb már naponta jöttek. Elsősorban azokat keresték, akik ételt adtak a gettóba zárt zsidóknak. Bevitték, megverték őket. Ezt elmondták a cigányvárosban mindenkinek. Ha ideig-óráig is, de hatott a megfélemlítés. Néhány nap múlva azonban még ezt is elvették a segíteni akaró cigányokról. Jött a hír a Csisznyikóba: elvitték Zoliékat. Kiürült a gettó.

Következünk mi, cigányok!? Szinte érezni lehetett a megszeppentséget, a kilátástalanságot, a tehetetlenséget az öreg romák arcán, mozdulatain, bénultságán. Mind sűrűbben kerítették be a csendőrök a Csisznyikót. Ürügy a fertőtlenítés, valójában mindig kerestek valakit. Nem egyszer eszükön túljárva a gledicsia bokrok között jutottak ki a gyűrűjükből, s mentem a polgári iskolába a Petőfi utcára. Ha késtem megbüntettek, békaügetésben kellett körül ugrálnom az épületet.

Átéltém légi csatát, nappali fényt árasztó éjszakai Katyusa vijjogásokat, éltem bunkerban, s szinte éreztem, hogyan fogy el a levegő a hadban állók között, s titkon reménykedtem a romákkal együtt, hogy megmenekülünk. A náci cigányt-zsidót elemésztő ideológiáját kitervelő csonka, fertőzött agyú vezérei az idővel száguldottak versenyt. És alul maradtak, mert már sem erejük, sem idejük nem maradt arra, hogy sátáni programjuk teljesen megvalósuljon. Csonkán maradt, félbe maradt, torzó lett, de olyan, amelynek nyomai ott éktelenkednek bélyegként az emberiség homlokán, s míg ember él a Földön, örökre emlékeztetni fognak: a gázkamrák emberszellemeket emésztő füstje ismét felszállhat, ha nem fogjuk le az újjáéledő náciizmus kezét, ha nem írtjuk ki e gonosz szellemet.

A véletlennek köszönhetjük 1944 őszén megmenekülésünket. Óráról-órára közeledett a front, ám a nácinak mégis maradt annyi ereje, hogy egyik reggel a csendőrök segítségével összeterelejk a Csisznyikó felnőtt férfi cigányságát a tizenéves fiúktól az aggasztánokig. Teherautókra zavartak fel bennünket és esőben indultunk el Szolnok irányába anyáink, nővéreink, testvéreink jajveszékeléseinek kíséretében. Utunkat Szajolig dögök, lótetemek, kilótt, füstölő harcijárművek, rokkant szekerek, sebesültek és halottak kísérték. E szörnyű látványt őrizve emlékeztünkben SS-ek, csendőrök felügyelete mellett bombatámadások kíséretében láttunk hozzá Szajol alatt, a Tisza mellett tankcsapdákat ásni. Étlen, szomjan. Amikor a fővárosba utazom, itt mindig eszembe jutnak a fájó, keserű emlékek, azok a percek, órák, napok, amikor a fagyos földben maradt marharépával csillapítva éhségünket, menekültünk úttalan utakon, szántóföldeken, gödrök, lankák között a deportálás elől. Féltünk, hogy elfognak? Aho-

gyan visszapergetem emlékezetemben a pillanatokat azt mondhatom, hogy nem jutott eszünkbe félni! Csak egyetlen gondolat vésődött belénk: élni!

És sikerült. Fellelegzett a cigányság. Együtt éltünk csoróságunkkal, lelkünkbe telepedett félelmeinkkel, s megszokott éhezéseinkkel. Hegednek a sebek, halványul az emlékezet, a drámai képek már csak kísértetként járnak vissza, s ha a náciizmus újjáéledésének nem látnánk, nem tapasztalnánk világszerte a próbálkozásait, itt-ott térhódításait, talán félelmeink kihunyának. Am így nem nyugodhat a lelkiismeret, fel kell ráznunk az új nemzedékeket, figyelmeztetni a veszélyekre.

Élményeinket, a zsigereinkbe ható fájakat, a keserveket, a drámákat, a megélteteket, az álmainkba visszalopakodókat életre kell keltenünk, lelket lehelni beléjük, s átadni unokáinknak. Csak így élhetnek, mert élniük kell tovább, s hathatnak szívre, elmére nemzedékeken át.

Soha nem felejttem el, amikor az öreg **Feldmann Lajos** haza tántorgott Auschwitzból, s oda állt anyám elé, hogy megkérje özvegyen maradt Malvin néném kezét. Nem kérdeztük, mert tudtuk, mi történt első feleségével, s nyolc gyermekével. Nem akartuk felszakítani a sebeket. Mégis, amikor olykor-olykor meg akarta osztani a fájdalmát, annyiszor kapott sírógörcsöt, s képtelen volt a megélt borzalmakon úrrá lenni. Nem az egyetlen vegyes házasság családjában. De más cigány, zsidó vagy magyar családban sem. Feldmann kikísérte Malvin nénémet is a temetőbe. Ezt a csapást már nem tudta sokáig elviselni. Bezárkózott, kerülte az embereket, s néhány hónap múlva követte a sírba.

Nem szeretni, elviselni kell az évfordulókat. Különösen akkor, ha azokhoz drámák tapadnak. Valamiért mégis igen fontosak. Azért, mert emlékezni illik róluk. Vanak, akik ezt szívből, fájdalomukból teszik, hiszen elvesztett őseikre emlékeznek, a hatalom meg hivatalból, különben megszólná a világ. Így aztán, összefonódva, hivatalos kegyeleti ünneppé degradálódik az emlékezés. Ettől félek, mert úgy vélem, hogy míg az öröm megosztható, s igazán csak mással, másokkal együtt nemesül boldog pillanattá, a fájdalmat elviselni, valaki elvesztését megélni, újraélni csak egyedül képes igazán az ember. S a zsidóság mellett a cigányság elpusztítását megtervező náci ideológia mégis arra kényszeríti az emberiséget, az egyént, a társadalmakat, hogy a holokausztra kollektívan emlékezzenek. És erre lelkiismeretem szerint készülnöm kellett. Ezt sugallta énem, megaláztatásaim, a cigányságot ért dráma, amely csaknem saját életemben is bekövetkezett.

Csodálkozni lehet-e ezek tudatában, hogy aprióri és tudati létemben hordoztam a tervet, s megálmodtam milyen legyen a Cigány Áldozatok Emlékműve? Ezt az álmodot osztottam meg **dr. Vincze István**nal, a megye főépítész művészeivel, akinek kíséretében a Miskolc-Tapolca melletti hegyen kiválasztottuk azt az életkövet, amely 1993 óta mint jelkép ott áll vörös műmárvány fölötte, hirdelve a cigányság viharos életét oldalában a cigánykerék, előtte kovácsolt vas amfora, s a felirat immár két nyelven: magyarul és cigányul. „Anda le mudar-

de romengo seroipe. Gondolataink a cigány áldozatokra szállnak.” Ezeket a fájdalmakat, örök sebeket feltépő gondolatokat hirdeti Magyarország jelenleg egyetlen köemlékműve, amely a gázkamrákban füstté vált őseinknek állít emléket.

Örök sebeket említek. Igen, mert az Idők végtelenségéig figyelmeztetnek a Gonoszra, az emberiség, s benne a zsidóság mellett a cigányság ellen a sátáni ideológiák alapján megtervezett és torzó drámákra. Olyan bélyegre, amely ott éktelenkedik az emberiség homlokán, s felkiáltójelként figyelmeztetnek ma is arra, hogy ami akkor megtörtént, megismétlődhet, ha nem mossuk tisztára lelkiismeretünket.

Elpusztított, gázkamrákba, de a bolsevizmus gulágjaiba is zárt, malenkij robotra elhurcoltak is igazságtételért kiáltanak. A holocaust több mint fél évszázaddal ezelőtt elkövetett borzalmaira emlékezve nem, vagy alig esik szó a cigány áldozatok tízezreiről. Illik is, tisztesség is, de főleg az igazság követeli, hogy az elpusztított romákról is szóljunk, akik füstté váltak, jeltelen sírokban nyugszanak, akiknek feje fölött nincs sírkereszt és sem átkot, sem imát nem mormol senki.

1993. április 27-én emlékezők sokaságának részvétele mellett került sor a Cigány Áldozatok Emlékművének felavatására. **Dr. Várady József**, a Debrecen-Nyíregyházi Püspökség püspöki elnöke, azóta kinevezett pápai prelátus áldotta meg és szentelte fel. Görögkatolikus, református, evangélikus papok, tiszteletesek ökumenikus istentisztelettel, imával, bibliai felolvasásokkal róták le kegyeletüket.

Gervai Tamás, a Debreceni Zsidó Hitközösség alelnöke, a külügyminiszter akkori megbízottja megrázó szavakkal idézte a holocaust borzalmait, s a szemtanút: „A szokásos szelektáláson átesve, a cigányokat levetkőztették, autóra dobálták és bevitték a gázkamrába. Egy 50 m²-es helyiségbe ciánt eresztettek be, mely mintegy 5 perc alatt végzett a szerencsétlenekkel. Ezután a hullákat folyamatosan dobálták az égő kemencébe. Az égetés három órán át tartott, s az első 24 óra alatt 2200 cigányt gázosítottak és hamvasztottak el. Másnap az egész láger levegője a szerves anyagok égésénél tapasztalható jellegzetes szaggal volt tele.”

Choli-Daróczi József költő emlékműavató beszédében egyebek között a következőket mondta: Ez az emlékmű ne csak mementója legyen a náciizmus cigány áldozatainak, de figyelmeztető jel is. Figyelmeztetés arra, hogy a fasiszta eszme, a faji előítélet minden korban, minden társadalmi rendszerben felbukkanhat, sőt, uralkodóvá is válhat újra, meg újra. Ez az emlékmű emlékeztessen és figyelmeztessen! De mindenekelőtt legyen zárandokhelye cigány és nem cigány nemzedékeinknek. Szívünkben megbékélés, gondolatainkban kegyeletes emlékezés.

Akkor ott, április 27-én verőfényes tavaszi délután megfogadtuk: amíg cigányok élnek e haza tájain, esztendőről-esztendőre elzarándokolunk a Nyíregyházi Északi temető Cigány Áldozatok Emlékművéhez, hogy lerójuk kegyeletünket halottaink, a Holocaust áldozatai előtt.

ÉGŐ ÁLDOZAT

Azóta, hogy 1979-ben Bergen-Belsenben, az egykori koncentrációs tábor területén első alkalommal emlékeztek meg a cigány holokauszt-ról és áldozatairól, évente egyre több ország, mind számosabb városában zajlanak augusztus 2–3. környékén hasonló rendezvények. Az auschwitz-birkenau haláltábor cigány részlegének felszámolása, a hatalmon levő fasizmus legnagyobb roma-irtása, tömeggyilkossága évfordulóján emlékeznek és emlékeztetnek az Európa tizenöt országából összesen közel huszonháromezer Auschwitzba hurcolt cigányra, az 1944. augusztus 2-ről 3-ra virradó éjjelen megölt foglyokra, de a más lágerekben kivégzettek/elhunytakra, s a meg szállt országok cigánytelepein és országúti men-

tén – különösebb teketória és elszámolási kényszer nélkül – legyilkolt romákra. 1939–1945 között utólagos becslések szerint a kétmillió európai cigányság mintegy 10–30 százalékát 200–600 ezer romát gyilkolták meg. Bár egyre több ismerettel bírunk, sajnos igaza volt a nácivadász **Simon Wiesenthal**nak: „soha, senki nem fogja pontosan megtudni hány cigányt mészároltak le”.

A gyásznapon – az évforduló természetéből adódóan – mindig az auschwitzi rémtett áll az emlékezés tengelyében, s az ottani áldozatok sorsát idézve fel, hajtának fejet a többi, életétől megfosztott cigány előtt is. A Birkenau II.e szektorában működött a tábor felszámolása-
kor azonban – ezt kellene mindenütt, minél jobban nyomatékosítani – többről volt szó. Az ottani romák

nemcsak áldozatok voltak, hanem ellenállók, sőt hősök is. A náci hatalom elleni legnagyobb zendüléshez, a varsói gettólázadáshoz persze nem mérhető a tettük, ám a Harmadik Birodalom valamennyi koncentrációs táborában példa nélküli volt, hogy a halálra szántak, a halálba indulók ellenálljanak, ne adják olcsón az életüket.

Az első roma csoportot Németország (benne az egykori Ausztria) felől 1943. február végén szállították marhavagonokba zárva Auschwitzba. A többi rabhoz képest különleges helyzetbe kerültek: A többi fogolytól eltérően a cigányokat nem szelektálták (azaz érkezéskor nem ölték meg a gyerekeket és a munkaképteleneket), a családok együtt maradhattak, dolgozniuk általában csak a saját táborrészük kiépítésénél kellett. A terhes

nők szülhettek, sőt (micso-da cinizmus?) a gyerekeknek itt játszótérrel alakítottak ki (miközben egy másik lágerben, Buchenwaldban, kétszázötven roma gyerek kiirtásán tesztelték le azt a Zyklon-B gázt, amit aztán 1941-től Auschwitz-Birkenau-ban használtak a gázkamrákban). A roma foglyok bal karjára Z betűt – a Zigeuner rövidítését – és német precizitással egy sorszámmot tetováltak. Ez a szám került a láger nyilvántartásába, mert a megsemmisítő tábor teljesítményét csak így lehetett ellenőrizhetővé tenni. Még az újszülöttekkel sem tettek kivételt, innen tudható, hogy a táborban 371 roma csecsemő született meg, hogy később halálát is itt lelje.

Ahol nincs, ott ne keress! Nehéz minderre bármiféle logikus magyarázatot adni, hiszen ahol orvosi esküt

Romák - A Z-6359: számú fogoly cigány nő

tett személyek szabadon folytatnak a rabokon eszement kísérleteket, ott igazán nem lehet az emberi elme működési rendje szerint keresni az ok és okozati összefüggéseket. Számos eltérő elképzelés él arról, hogy milyen szándék húzódnhatott meg a különleges, családi tábor létrehozása mögött. Tény – **Karsai László** idézi egyik tanulmányában a korabeli jelentést –, hogy a romák viselkedése az előző években is megnehezítette az alkalmi hóhérok dolgát. A mozgó gyilkoló egységek, az Einsatzkommandók, akiket az „alsóbbrendű fajok egyedei és a társadalomellenes személyek” agyonlövésére küldtek szét a birodalomban, jelezték a gondjaikat, a kivégzésre egybeterelt romák „fegyelmezetlen viselkedését”: A zsidók agyonlövése egyszerűbb – írták – mint a cigányoké. „Meg kell hagyni, a zsidók nyugodtan mennek a halálba. Egészen nyugodtan állnak, míg a cigányok üvöltenek, kiabálnak és állandóan mozognak, amikor már a kivégzőhelyen vannak. Sőt egyesek még a sortűz előtt beleugranak az árokba, és megkísérlik halottnak tettetni magukat.” (Ahelyett, hogy szépen, birkaként hagynák magukat, s nem hátráltatnák a munkavégzésükben a „derék” embermészárosokat.)

Ugyancsak Karsai említi meg: „A cigányoknak van egy jellegzetes tulajdonságuk. Egy ősrégi és ösztönös bizalmatlanság a hatóságokkal szemben. Sokuk életét ez mentette meg. A levéltári dokumentumokból kitűnik, hogy –

Romák - Mengele cigány kísérleti alanyai

a zsidó munkaszolgálatosokkal ellentétben – a cigányok állandóan elszöktek. Nem maradtak ott, ahova bevonultatták őket, hanem az internálótáborokból, a munkaszázadokból a menekülést, az elbújást, a szökést választották. Nem engedelmessé váltak.”

Egyesek úgy vélik (pl. **Purcsi Barna Gyula**, aki „A cigánykérdés gyökeres és végleges megoldása” című, igen jelentős könyvében ír erről) „a családok együtt tartására az SS-nek azért volt szüksége, hogy a cigányokat valahogy kezelni tudja: a családjuktól elszakított cigányok ugyanis minden észszerűség ellenére ellenálltak”. **Hans**

Reiter azt írja, hogy a „korábbi deportálásoknál megtapasztalhatták, hogy milyen nagy a szintik és romák családi összetartása, s hogy a szétválasztás milyen ellenállási akciókhoz vezethetne”.

Mások azt a feltevést erősítik meg, hogy a „fajtiszta” cigányokon eredendően valamiféle indogermán származástani kutatást akartak elvégezni. E helyett azonban, mint tudjuk, a mesterséges meddővé tétel számtalan változatával kínozták a foglyokat. Ugyanakkor az ikeren is kísérleteztek, hogyan lehetne a „felsőbbrendű germánokat” – a szülések számát nem növelve – szaporábbá tenni.

A cigányok szemein is kísérleteztek, miként lehetne mindenféle befecskendezéssel a „tisztafajú árjaktól” elvárható kékké tenni azokat. Mesterséges fertőzéseket, fagyásokat okoztak, hogy áldozataikon teszteljék a sokszor teljesen hatástalan ellenszereket, illetve kezeletlenül figyeljék és rögzítsék a kóresetek haláláig tartó lefolyását, az áldozatok fokozódó vergődéseit.

A tábor és lakóinak sorsa **Himmler** 1943 júliusában tett látogatásakor pecsétlődött meg: a végsőig kiéheztetett, legyengült, betegségtől tizedelt romákat látva, arra adott utasítást, hogy a tábort fel kell számolni. (Öten kaptak

Romák - Auschwitzban

Romák - Dachauban

egy kenyeret naponta, meg fejenként egy-egy kanál lekvárt és fél kiló karórépát. Néha 5 dkg kolbászt és 2 dkg margarint is. Csoda, hogy élő halottként kóvályogtak?)

1944. február 1-jén tömeges, de megghiúsult kitörési kísérletet jegyeztek be a tábornaplóba. A lágerhez közeli erdőbe munkára vezényelt büntetőszázad tagjai igyekeztek kihasználni a kínálkozó alkalmat. Legkevesebb három cigány volt a lelöttek között. (Korábban, 1943. november 27-én egyébként ellenállás miatt egyébként 35 cigányt küldtek a büntető századba, s kettőt közülük később szökési kísérlet miatt kivégeztek.)

A cigánytábor lassú felszámolásának a Magyarország német megszállása után felerősített zsidóde-

portálás vetett véget. A gyors megoldást a hazánkból indított transzportok elhelyezése tette indokoltá.

1944. május 16-án a táborban zárlatot rendeltek el. Este SS-különítmény érkezett, körülvették a barakkokat és bementek a cigányokért, akik azonban késekkel, feszítővasakkal és kövekkel felfegyverkezve várták őket, nem voltak hajlandók elhagyni az épületeket. A barakkokra szükség volt, így a lakókra gyújtás fel sem merülhetett, s valami okból (talán a kirendelt katonák csekély száma miatt) a nyílt összetűzést nem szívesen vállalták volna fel. Fegyvereikkel vélhetően érvényt tudtak volna szerezni az akaratuknak, vezetőik mégis visszavonultak tanácskozni, ami után az

alakulat dolgavégezetlen hagyta el a táborot. Ez volt a láger történetében az első és egyetlen alkalom, hogy a foglyok – egy időre legalábbis – keresztül húzták a nácik számításait. A tábor urai ezután, mindössze egy héttel később 1500 jó erőben lévő romát átvittek az Auschwitz-I. főtábor 9-es és 10-es blokkjába, majd közülük többeket Flossenburgba és Ravensbrückbe szállítottak.

Augusztus 2-án a főtáborból a munkaképes cigányokat és idősebb gyerekeket Buchenwaldba szállították. Előtte azonban a cigánytáborban maradók megnyugtatósára egy színjátékot szerveztek. Engedték, hogy az útnak indult szerelvény megálljon a cigány tábornál, s a kerítésen keresztül elbúcsúzzanak. Azt mondták az örök, hogy

azért viszik tovább a szerelvényen a foglyokat, mert ők építik meg Hindenburgban a jobb minőségű táborot, ahova rövidesen a maradékokat is át fogják szállítani. Este hétkor, miután a vonat elindult, táborzárlatot rendeltek el, ami errefele több mint baljóslatú volt.

Este nyolckor kezdődött az akció, de a kiürítés még éjjel tízkor-féltizenegykor is javában tartott. Kirendelték a cigánytáborban maradt nőket, az öreg, beteg, legyengült férfiakat és gyerekfoglyokat. Noha a kenyér- és szalámiosztással tovább akarták erősíteni azt az érzést bennük, hogy másik táborba viszik őket, áldozataik valahogy megsejlették, azonnal tudták, hogy minden eddiginél nagyobb a baj. A fegyveresek brutálisan meg-

verték az életükért könyör-
gőket, akik sehog sem
voltak felterelhetők a te-
herautók platójára. Többen
nekiestek a katonáknak,
igyekeztek kicsavarni a
fegyvert a kezükből. Egy
nő pusztá kézzel összekar-
molt az egyik SS-ke-
retlegényt. A fültanúk rö-
vid, tűzpárbajra emlékez-
tető hangokról is beszá-
moltak. A vadul dobálózó,
tettlegességgel kísérletező

lani a kiáltozásokat, a ki-
látástalan küzdelem hang-
jait. Az elrejtőzött, elrejtett
gyerekeket is felkutatták.
Szentanú vallotta később,
a falhoz csapkodva ölték
meg őket.

Amikor a többször for-
duló teherautók a közeli –
társas fürdőnek álcázott –
de a romák által már kifí-
gyelt gázkamrákhoz ér-
kezett, újabb elkeseredett,
és teljesen reménytelen tu-

Mivel a krematóriumok
akkor éppen nem működ-
tek – s különben sem ekko-
ra tömegre méretezték azo-
kat – a tetemeiket az V.
épület melletti árokban
égették el. Talán ezt látta
távolról, s értette félre egy
másik barakk kápója, aki
később azt vallotta, hogy a
romák egy részét kutyák-
kal és fegyverekkel göd-
rökbe terelték, amibe ben-
zint öntöttek. Majd őket is

Auschwitz-Birkenau ál-
dozatai és hősei közt **Sár-
közi, Horváth, Lakatos,
Holdosi, Hodosi és Ko-
lompár** vezetéknévű halot-
tak is voltak (az egykor
Magyarországhoz tartozó
Burgenland tartományból
kerültek a lágerbe).

A Cigány Világszövet-
ség határozata alapján
augusztus 2–3-án, az úgy-
nevezett Cigányéjszaka
évfordulóján minden roma

Tömegsír Auschwitzban

ellenállókra rövid soro-
zatokat lőttek, az elfutókra
kutyákat uszítottak. A
szomszédos barakkok la-
kói visszaemlékezései sze-
rint egész éjjel lehetett hal-

sakodás kezdődött. Aznap
éjjel 2897 cigány férfit,
nőt és gyermeket (több-
ségükben katolikus ke-
resztényeket) „semmisítet-
tek meg”.

lelocsolták benzinnel és a
végén égő fáklyát dobtak
közéjük. Talán – írtam –,
mert a szörnyű emberte-
lenségbe akár még ez is
belefért.

közösségnek erkölcsi köte-
lessége a megemlékezés.
Hősökre is emlékezhet-
nek!

Hegedűs Sándor

Hegedűs Sándor

Banóné Ajtai Terézia „Temetkezési hagyományaink”

Évszázadokon keresztül folyamatosan két, kiirtással egyaránt fenyegetett, eltérő indítatású nép bolyongta be a kontinenseket: a zsidó és a cigány. A történelemkönyvek lapjai tele vannak eltűnt népekkel, néptörzsekkel, e két nemzetség azonban annak ellenére fennmaradt, hogy szétszóratottságában eredeti nyelvük is széthasadozott, sokan már nem is ismerik-értik egyiket sem. A fenyegetésektől való zsigeri félelmen és az ebből következő belső együttműködési kényszeren túl egyetlen dolog mentette át a 21. századba mindkét sokaságot: a hagyományokhoz való makacs ragaszkodás. Ez a cigányoknál, ahol – nem lévén – még az írásbeliség sem segíthetett, mindez az egymást követő lenézett, zaklatott és nincstelen roma nemzedékek ismeretlen mesemondóinak, éneklőinek,

táncosainak, s szokásörzőinek páratlan történelmi teljesítménye.

Az 1980-as évek hevenyészett és kritikátlan kiadáspolitikájának következtében akkortájt sorra jelentek meg olyan – tisztos szándékú, de alapvetően tudománytalan – roma néprajzi munkák, amelyek írásba szedték, összeollózták mindenféle kósza hírek cigány szokásait, majd a cigányok hit- és hagyományvilágaként találták a sajtóban s a könyvkiadatokban.

Figyelmen kívül hagyták, hogy sem a hit, sem a hagyomány nem független a tértől és időtől. 18. századi, spanyol cigány viselkedésmódokat keverték az erdélyi cigányok közt lejegyzett hagyományokkal, majd nyakon öntötték némi délszláv romaszkással, egy-két gyerekkori emlékekkel, amelybe gyakran cigányok által átvett magyar és kontinentális népszokás is

keveredett. Ezt a kutyvaszt hitték, s hitték aztán máig őrzött cigány hagyománynak. Egy mástól is bőven „átemeltek” ezt-azt a saját műveikbe, így ugyanaz a sületlenség akár három különböző délibábos szerzőnél erősítette fel egymást, így az avatatlan s gyanútlan – néha saját roma identitását újraépítő – olvasó lelkébe is befészkelte magát.

Banóné Ajtai Terézia „Temetkezési hagyományaink” című munkájában nem ezt az utat járja. (Kissé több mint egy évtizede maga a magyarországi cigány értelmiség – amely-

hez Banóné is tartozik – kialakította a tudományos néprajzi kutatómunka belülről vállalt normáit. **Bódi Zsuzsanna** és **Balázs Gusztáv** és **Réz-műves Melinda** hivatásos munkássága nyomán a félhivatásos – de sok esetben profi népfürkészeket is megszégyenítő – személyiségek magasodtak ki a romák folklórkutatásában. Talán elég néhai **Balogh Ödön** tanár úr és **Kálnyosné László Julianna** mintaadó munkáira utalni.)

Jelen kötet szerzője egy szűk szokásvidéket pásztáz: a kiskunfélegyházi oláh cigányok temetkezési szokásait veszi górcső alá. Teszi ezt úgy, hogy nemcsak a felszínt, a látható és tényyszerűen rögzíthető tetteket, hanem azok nehezen hozzáférhető okait, a lélekképzeteket és a hitforgácsokat is összegyűjti, megmutatja. Ez egy nem roma megfigyelőnek – a legteljesebb bizalom, illetve az úgynevezett átélő-ráérző-beleérző ráhatás eszközhármasa nélkül – ily teljességgel valószínűleg kivihetetlen lenne. Elismerésre méltó az a tudatosság is, amely még ezzel sem elégszik meg, akkor érzi csak befejezettnak a kutatást, ha pontosan el tudja határolni a vizsgált szokás-együttest a környéken élő gádzsók (nem-cigányok) hasonló alkalmakkor követett rituáléjától.

Banóné nem kívülről érkezett, beleszületett a kiskunfélegyházi dudumeshyti nemzetségbe. Ez a lovári csoport egykori vajdájától örökölte a nevét (a duduma egyébként tököst jelent). A cigány nyelv lovári dialektusát beszéli, s a lókereskedelem kiváló mesterei, de manapság már sokan rendelkeznek földbirtokkal, így állattenyésztéssel és földműveléssel, sőt földműveltetéssel is sokan foglalkoznak. A dudumeshyik magukat „chacho rom”-nak, azaz igazi cigánynak nevezik. Más nemzetséget – a badestyo cigányokon kívül, akikkel számtalan házassági kapcsolat fűzi őket egybe – nem is igazán ismernek el, mivel magukat tartják az igazi nyelv és szokások egyedül

Banóné Ajtai Terézia

TEMETKEZÉSI HAGYOMÁNYAINK

A kiskunfélegyházi oláh cigányok
temetkezési szokásai

megtartóinak. Már önmagában ez a szemlélet is indokoltá teszi hagyományaik tüzetes áttekintését. Különösen, hogy a dudumeshtyi és badestyo cigányokkal eddig egyetlen tudományos igényű szakmunka sem foglalkozott. (Igazi ünnep persze az lesz, amikor megszületik majd a valamennyi honi roma népcsoport szokásait összevető „összehasonlító néprajz” első kötete. E sorok írója szinte bizonyos, hogy ezt már nem éri meg, de innen, a remélhetően nem túl messzi múltból, megsüvegelem annak majdani közreműködőit.)

Banóné könyve nagyon sok és igen meggyőző saját gyűjtésre támaszkodik. Kár, hogy az elméleti megalapozásba forrásként néhány korábbi szerző kétes hitelű és vegyes nívójú előmunkáját is felszívárogtatja.

A dudumeshtyi romák körében – tudható meg az oldalakat forgatva – a halál nem számít beszédtemának, igen rossz jel, ha valaki mégis szóba hozza. Úgy tartják, hogy a halálról való beszélgetés halált okoz. Ugyanígy egy halott ember nevének említése is súlyos veszedelmet szül. Hitük szerint azzal visszahozhatják az illető szellemét, aki viszont ezért a háborgatásért magával viheti az őt szájára vevő személy bármely családtagját. A túlvilági lényekkel és a visszajáró lélekkel kapcsolatos hiedelmeik egyéb iránt nem sokban különböznek más hagyományos cigány közösségeiktől, ezért itt most annak ellenére nem részletezzük ezeket, hogy egyénként és külön-külön is roppant érdekesek.

Más roma törzsektől eltérően, a dudumeshtyk a halott minden értékes tárgyát megőrzik. A lovaikat már csak azért sem adják el, vagy ölik a teteme mellé, mert mások lovaikat sohasem szabad a gyászszekerbe fogni. Az elhunyt gazdát saját lovainak kell az utolsó útjára is elvinniük. Mindazt azonban, ami pénzként megmaradt, teljes egészében a temetésre és a méltó búcsúztatásra költik. A halott pénze ugyanis, ha megmaradna, mágnesként vonzaná a halotthoz mindazt a bankót, amihez csak közel kerül, azaz anyagi romlásba döntené a szokásszegőt. Nyilván mégis akadhattak példák a pénzorozásra, hisz az ilyesmiért háborgó halott szellemét kibékítő stratégiák is kialakultak közöttük. A lehető leggazdagabb, legpompásabb temetés, majd a maradék pénz befektetése után, fokozatosan a megrovidított lélek időközben szegénységben elhunyt rokonainak gazdag

temetésére kell fordítani az összeget és hozadékát. Ezzel elhárítható a túlélők feje felől a baj, a másvilági bosszú. (Az illető elmaradt egyházadója lerovása is nemes tett e téren.)

Az említett cigány közösség meggyőződése, hogy előre megálmodja a halált. Banóné esetleírásai ezt alaposan megerősítik. (Jól tudjuk azonban, hogy a téves következtetések a megkönyebbülések miatt azonnal áthullanak az emlékezet rostáján, csak a beigazolódott esetek, illetve legendájuk marad fenn. Nincs hát különösebb okunk azt hinni, hogy a dudumeshtyk közelebb fértek az elmúlás nagy titkához, mint a földkerekség bármelyik lakója. Ezt később, egy egész fejezetet szánva a magyar parasztság halottal kapcsolatos álmolálására és jóslataira, kimondatlanul a szerző is igazolja.)

A haldoklóval kapcsolatos szokásokat eleve cigány–magyar összevetésben tárgyalja. A különbség így sokkal szembeötlőbb. A dudumeshtyk kikérik a haldoklót a kórházból, hogy odahaza, megszokott környezetében, családtagjai körében tölthesse a végórát. Papot viszont nem hívnak hozzá, mert úgy hiszik, azt meglátva a túlvilágra készülő, hamarabb indulna el, mint egyébként tenné.

A kötet egyik fejezete a nemzetközi szakirodalomban rögzített külföldi cigány halottas szokásokat hasonlítja össze a kiskunfélegyházi romák körében dívó eljárásokkal, majd Banóné részletesen ír arról is, hogy a dudumeshtyk miként értesítik egymást az elhalálozás tényéről. Eredeti párbeszédetek szolgálnak illusztrálásként. A virrasztás és ilyenkor zajló mesemondás sokszor leírt szokását is sikerült több tekintetben árnyaltabbá tennie. Erre fele ez az esemény legalább hét napig tart, minden este 7–8 óra között veszi kezdetét és hajnalban ér véget. Amíg a halott nem kerül a hant alá, hozzátartozói nem aludhatnak (amit betartani persze képtelenség, legfeljebb ülő helyzetben szundikálnak), nem ehetnek főtt ételt, nem nézhetnek tévét, s nem moshatnak. A virrasztás alatt a nők csak nőkkel elegyedhetnek szóba, s mondandójuk csakis saját életükre korlátozódhat.

Sok szó esik még – egy-egy fejezet erejéig – a ravatalozásról, a temetési menetről, a siratásról, a temetési ceremóniáról, a gyászviselésről, a három ízben is megtartott halotti torokról, a cigányok és a katolikus egyház kapcsolatáról, valamint a halottak napi

cigány szokásokról. Ezekből idézni már tisztességtelen volna, messze túlmutatna az olvasási kedvkeltés szándékán. (Tessék csak megvenni, vagy levenni a könyvtári polcra Banóné Ajtai Terézia könyvét, s elolvasni, mert nagyon érdekes!) A csatolt képmelléklet érzelmi töltete, amúgy sem szedhető sorokba.

A könyv végén szívszorító, eredeti halottbúcsúztató szövegek találhatók. Módszelett figyelemreméltók azok a mini-interjúk is, amelyekkel a szerző a nem cigány szemlélődők véleményét becsatolja. Engem leginkább egy fiatal katolikus pap szavai döftek szíven. Nézzék el, ha hosszabban idézem a szeretet vallásának felkent apostolát! „Én egyáltalán nem értek egyet a cigányok temetési szokásaival. Miért kell kiönteni azt a drága sok italt a földre. Az italt fordított pénzt inkább az egyháznak adnák, hogy abból tudjak adni a többi kolduló cigánynak. Még a legszegényebb oláh cigánynak is föld alatti kriptája van, méghozzá annak, aki rendszeresen jött hozzám koldulni. Én természetesen nem adtam, ezért ő engem megátkozott.” Jól tetszenek érteni?! „Természetesen” nem adott...

Egy megkérdezett hajléktalan másképp önző: „A cigány temetésen lehet a legtöbbet inni. Nem sajnálják az italt, bárkinek adnak, akik a gyászmenettel kísérik a halottat. Én ezért szoktam minden cigány temetést figyelni, sőt még cigány halotti toron is részt szoktam venni.”

A nyilatkozók közül egy titkárnő és egy gyógyszerész viszont a lényegig látott, önzetlenül és nyitott szívvel fogalmazott. Az a véleményem, hogy a cigányok napjainkban is próbálják megőrizni hagyományait, ezért nagyon tisztetem őket – mondta a hölgy. Nem akarok a cigányoknak hízelegni, de ők igazán meg tudják adni halottaiknak a végtiszteletet, amit mi már egyáltalán nem teszünk meg – fejtette ki a patikus.

Bízzunk benne, hogy a „Temetkezési hagyományaink” másokat is ennyire nyitottá nevel!... Tértől és időtől – történelmi- és életkortól – függetlenül.

* * *

(A budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum épületében működő Könyvpalotában még beszerezhető az ismertetett olvasmány.)

Hegedűs Sándor

Banóné Ajtai Terézia „Amare praxopeski tradícijsa”

Perdal but shela bersha duj nipura phirkerde pel kontinenshura: o biboldicko thaj o romano. Le historijake ginadya pherde-j ke-save nipura, kon xasardyile, kodol duj vici vi anda kodo opre ashile, hoj naj aba kethane, butzhene chi hatyaren-pizharen pengi shib. Kodol vici kodo dyelo ingerdas majdur andej luma, hoj von grizhisarde pengi tradícijsa. Kado kal roma, kaj chi o iskiripe chi zhutisardas, bari butyi sas kodole manushen, kon phendine paramichi, gilyabenas gilya, kheldine.

Ande 1980 bersha de avri but ginadya, ande soste but iskiripe sas pal roma, de kadal iskiripe nas ande jekhipe.

Chi le sama, hoj chi le patypeske, chi la tradícijske naj fontosho chi o than, chi e vrama. Hispanicka romane tradícijsi hamisarde kethane transilvanicka romane tradícijsanca, hamisarde kodoleste slavicka tradícijsi, unyi shavorengi historija, ande soste butivar roma le perdal ungrika thaj europicka tradícijsi. Thaj kodol patyajle romana tradícijsake. Butivar le jekh kavrestar kado-kodo ande peske ginadya, thaj butivar shaj ginade le manusha udyankado dilipe vi ande trin ginadya.

Banóné Ajtai Terézia ande peski ginadyi „Amare praxopeski tradícijsa” na kado drom phirel. Aba majbut desh bersha le ungrikone the-meske romane godyaver manusha – kaj vi Banóné si – kerdine penge normi. **Bódi Zsuzsanna, Balázs Gusztáv és Réz-műves Melinda** zurales lash butyi kerdine ande romane folklo-

rosko rodipe. Dosta-j pe **Balogh Ödönöski thaj Kalányosné László Juliannaki** butyi te gindyisaras.

Kadala butyaki iskiritorica numa jekh cino tham lel sama, le kishkunfeledyhazake vlxicka romenge praxopeski tradícijsa. Na numa e tradícijsa sikavel andre, te na vi kodo, sostar keren kode. Jekhe gazhake, ke voj chi zhanelas te hatyaren le romen, chi zhanelas te keren kadi butyi. Zurales lashes kerel butyi, numa atunchi pe peski butyi, hoj las-hij, te zhanel te phenel pe tradícijsa, hoj sostar kaver le romengi tradícijsa sar le gazhengi tradícijsa.

Banóné na avral avilas andre rakhadyilas ande kishkunfeledyhazaki dudumeshtyi vica. Kadi lovareshko grupo peski vajda las pesko anav. La romana shibake lovareshko dialektusho vorbisaren, lashes kinen thaj bikinen le grasten, but zhenen si phuv, but zhene bararen pedon. Le dudumeshtya pen „chacho rom” anav den. Kaver vica – numa le badeshtye romen, kasa but abav keren – chi inkren romenge. Numa pen inkren kesave romenge, kon inke inkren le romengi tradícijsa. Vi anda kodo trubul te pinzharas lenge tradícijsi thaj vi akanak pa lenge tradícijsi chi jekh ginadyi chi iskirisardas. (O chacho baro dyes atunchi avla, kana rakhadyol kodi ginadyi, ande soste sa romenge tradícijsi avla.) O manush, kon kadal vorbi iskiril lashes zhanel, hoj atunchi voj aba chi trajola.

Banóné Ajtai Terézia

TEMETKEZÉSI HAGYOMÁNYAINK

A kiskunfélegyházi oláh cigányok
temetkezési szokásai

Ande Banonevoski gindyi zurales but thaj lasho peske kidi si. Nasul-i, hoj ande laki ginadyi unyi informacii las ande kaver, naj lashe ginadya.

Mashkar le dudumeshtye roma – shaj pinzharas te ginavas laki ginadyi – chi vorbisaren pa o meripe, zurales nasul-i, te varikon ande vorba inkrel. Kode inkren, hoj o vorbisaripe pa o meripe meripe anel. Udyankade pa jekh mule manushesko anav avri phenipe pharo nasulipe anel. Kode gindiyisaren, hoj kodolesa palpale shaj anen le manusheske biuzhes, kon pala o nashajipe pesa shaj ingrel le manushes vaj leske nyamos. Lenge tradicii mezinpe pe kaver romenge tradicii, anda kodo kathe chi iskirisaras pe kado but.

Le dudumeshtya le muleske dyelura alosaren. Leske grasten chi bikinen, thaj mudaren ande leski murmunto, kavreske grasten nashtig astaren ande mulesko vurdon. Le mule manushes peske grasta trubul te ingren pe pesko paluno drom. Sa, so ande love ashon trubul te potyinen po praxope. Le muleske love, sar o magnetiko cirdelas ko mulo sa love, soste pashe avilas, ande chorripe istonelas kodole manushes, kon chi inkrel andre e tradicii. Si kana, na kade keren, anda kodo si kesave shstrategiji. Zurales barvalo praxope, maj pala le ashile love andre pashlyaripe le dyiake chorre nyamonenge barvalo praxope trubul te potyinen le love. Kodolesa shaj nashaven o bajo. (Vi le mulesko unzhulipe shaj potyinen andej khangeri.)

Kadi romani vica kodo phenel, hoj von angle dikhen suno o merimo. Vi Banóné kado phenel. (Lashes zhanas aba, hoj le manusha butivar kodo gindiyisaren, hoj von dikhline variso, so aba o merimo sas. Nashtig gindiyisaras

kodo, hoj le dudumeshtya majpashal si kodoleste, hoj angle dikhlen variso. Kado vi e iskiritorica tele iskiril, kana le prostongo suno iskiril.)

Le romane thaj ungrica lyakura mezil jekkavrenca. Kathe but diferencija si. Le dudumeshtya avri mangen le manushes andal nasvalengo kher, kon mela, hoj peske palune chasura khere, mashkar peske nyamura shaj perel. De rashajes chi akharren leste, ke kade gindiyisaren, hoj te dikhel le rashajes, majsigo kamel te zhal perdal ande kaver luma.

Andej ginadyi Banóné iskiril vi pa kodo, hoj kaver roma sar keren kadal dyelura. Vi kado tele iskiril, hoj le dudumeshtya sar phenen jekhkavreske, mulas varikon. Oficiani vorbi iskiril tele andej ginadyi. Kana chi soven thaj paramichi phenen vi kado tele iskirisardas e iskiritorica. Kathe kado dyelo efa dyes inkrel, sako ratyi efa-oxto chasongo kezdil thaj koran detehara avla agor. Pune le mules chi praxosaren leske nyamura nashtig soven, nashtig xan kiralo xamasko, nashtig dikhen tevevo, nashtig thoven. Kana chi soven le zhuvlyi numa zhuvlyanca vorbisaren thaj numa pa peste.

But vorbi si inke andej ginadyi pa ravatalozasho, pa praxopeski ceremonija, pa praxopeske gada, pa trin praxopesko toro, pal romengo thaj la khangerako kapchipe thaj pa kodo so keren le roma pel mulengo dyes. De anda kadal aba chi kamav te iskirij. (Te kines kadi ginadyi vaj le tele pa polco Banóné Ajtai Tereziaki ginadyi thaj te ginaves, zurales interesno-j!) But lashe kipura si inke andej ginadyi, so chi zhanav te iskirij.

Pe la ginadyako agor zurales shukar vershura si. Andej gi-

nadyi si inke zurales interesni interjuvura gazhenca pa romane tradicii. Mange o legmajnasul jekhe katolikushone rashajeske vorba sas. Na xolyajven pe mande, te but iskirij tele anda kadal vorbi!

„Mange chi fajol le romenge praxopeski tradicii. Sostar trubul te shoren kodol but kuch pibe pej phuv. Kadal love majinke la khangerake trubulas te den, hoj anda kodol te den love le rashaj le chorre romenge. Inke le legmajchorre romes si kripta tela e phuv, kon avilas butivar amende te mangel love. Me naturales chi dom leske, anda kodo armaja das mange.” Lashes hatyaren tume!? „Naturales” chi das...

Jekhe pushlo bikheresko kaver phenel: „Pel romengo praxope shaj pav legmajbut. Chi sunusaren o pibe, sakaske den, kon zhal le mulesa. Me anda kodo lav sama le romengo praxope thaj inke zhav pel romengo mulesko toro.”

Mashkar le manusha jekh sekretarica thaj jekh drabari lashes dikhline le dyelura. „Me kade gindiyi, hoj le roma vi akanak zumaven te inkren penge tradicii, anda kodo zurales chinstinav len.” – phendas e zhuvlyi. „Chi kamav te hizelegij le romenge, de kade gindiyisarav, hoj von zhanen te den lashes penge muleske o paluno chinstinipe, ame aba chi keras kado.” – phendas o drabari.

Zurales kamasas, hoj „Amare praxopeski tradicii” vi kaveren kesave puterdeske bararel!.. Chi avla fontosho o thaj, e vrama thaj e historija.

* * *

(*Ande budapeshtako Petőfi Irodalmi Muzeumo ande Könyvpalota shaj kinen kadi ginadyi.*)

Fordította: Géczy József

Omara

Megnyugodhattok,

Ti-Világ-Szépei, Anyám! Apám!

Épségben hazarepült a féltett lányotok a velencei Biennále kiállításáról.

Nem utazok többé sehová! 62 évesen – ebben az őrült kánikulában – örülök ha reggel fel tudok kelni az ágyból és délutánra észhez térek. Még szerencse, hogy volt lehetőség, így az esti géppel utazhattam. Nem fogok többé vitatkozni senkivel 2007-ben. Hogy mitől vagyok igényes!? Attól, hogy a fiatalok nem tudják el sem képzelni, hogy mi minden szenvedésen, éhezésem mentem én keresztül! Eszükbe sem jut, hogy az 50-es években voltam gyerek! És vajon mitől lenne erős a szervezetem? A rozslisztből készült bodagtól? Na most akkor már megint mi jutott az eszembe? Az, hogy elmennék tanítani az iskolákba. Hogy miért lettem ilyen ember? Hogy hogyan jutottam el a földre vajt kunyhóból idáig?

És hogy ne úgy nézzenek rám, mint borjú az új kapura, amikor azt várják el tőlem, hogy több napra együtt legyünk! Egyszerűen megáll az eszem! Hogy engem tartanak igényesnek! Véletlenül sem magukban keresik a hibát! És nem veszik figyelembe a koromat, a betegségemet, a józanságomat, és még én kapom a lebaszást! Hogy nem kell a művésznőt játszani! Nem kell elfelejteni honnan jöttem! Na, ettől – égnek – áll – a – hajam!

És mivel végződik?

Az, hogy kinyitom a szá-

mat és megmondom a magamét! Ezért határoztam el, többé ki nem teszem a lábam! Ahogy megteremtetem magamnak azt, amiben jól érzem magam, lejjebb nem adom senki kedvéért! Mert nem vagyok elmebeteg, hogy rosszabb körülmények közé menjek, mint amiben élek! Hisz nem háborúban vagyunk, hogy kényszerhelyzet van. Ha kiteszem a lábam, akkor kizárólag azért fogom kitenni, hogy jobban érezzem magam. Nem pedig azért, hogy szenvedjek! És ekkor annyira elgondolkozom az emberi hülyeségen! Végtelen egyszerű a kis otthonom, miért irritáló akkor mások számára? A képmutatás rabszolgái, a kicsinyességük miatt. Igénytelenek. A látszat csal! A nagy házban is putrisok, és piszkosok, mert a fürdőszobát csak dísznek használják, és a kiskonyhában élnek, mert hogy drága a fűtés és a víz... Az autót is azért vették, mert a szomszédnak van, képesek adóságba verni magukat a díszek miatt. A villany, gáz, vízszámlát istenverésnek tartják! Szidják a számlát, mikor fizetni kell. Na, akkor, hogy értek

„Mara Velencébe is batyuval ment, nem elegáns bőrönddel.”

én ilyen gondolkozású emberekkel egyet? Amikor én meg hálát adtam Istennek, hogy vidéken, ahol még van levegő, olyan helyet találtam, ahol van vezetékes víz, gáz, hogy jól érezhessem magam az otthonomban. És hogy érzi jól magát az ember? Csak úgy, ha minden kényelme megvan! Az, hogy egy-egy csap nyitásával egészségesen meleg jön

a radiátoron, az hogy jön a melegvíz, és örültem jól tudom magam érezni a reggeli fürdéstől, és kényelmesen elterpeszkedhetek a fotelben, mikor iszom a kávé! Hát kell ennél gyönyörűbb?

Én most a világ legboldogabb embere vagyok, hogy ezt is elérhettem és nem győzők hálát adni Istennek, hogy ezt megengedte ne-

kem, hogy az ész megadta hozzá!!! És a számlákat nem káromkodva fizetem. Örülök, hogy kifizethetem a kényelmem és azért imádkozom, hogy ezt életem végéig meg is tudjam tartani az örületes kevés nyugdíjamból. Másért sem imádkozom, csak hogy ne legyek más kiszolgáltatottja, ne legyek beteg!!!

Mert akkor mindennek vége van!!! Háromszor voltam a halál markában. Isten nem engedte, hogy elmenjek, ezért értékelem és élvezni akarom a mostani helyzetem. Na most, ha ez mások szemében olyan nagy dolog, hogy ettől engem különcként tartanak, hát elmennék megtanítani őket, hogy mi a titka, hogy értem el ezt az igényességem! Hogy értékelni tudom a jót, a tisztát! Igenis nagyon tudom, hogy honnan jöttem. A földbe vájt kunyhóból és ha ezért kapom azt a jelzöt, hogy megjátssza magát a művésznő, akkor azt szeretném, hogy minden ember, legyen az cigány vagy paraszt, tudjon különbséget tenni a jó és a rossz között és azt becsülje is meg! Hát ezért vagytok a világ szépei, Anyám, Apám! Hogy a gondolkodást töletek örököltém!!!

És nyugodjatok meg, jól vagytok! És ha most meghalnék, akkor is azt mondom, érdemes volt végigszenvedni az életem! Mert van egy gyönyörűséges, világ legszebb, legjobb lelkű lányom!!!

És az egy szememmel többet látok a világból, mint a kétszeműek, mert amit lefestettem a világról azt találták a művészettörténészek hitelesnek és érdemesnek a pályázaton, hogy a világ elé tárják a mondanivalóm, tehát ezek szerint nem hiába pofázok! Mert az életem történetét festettem le, a lányom kedvenc kék színével.

És mi másról is szólna, ha nem az előítéletről? És csupán miért? Mert cigány vagy!!!

Na ezzel van kiállítva a lányotok a velencei Biennálén a történelemben, elsőként, mint Magyarország cigányfestőnője. Azért ez nem semmi! Ugye anyám? Akit úgy lebasztak, mikor a kezembe mertem venni az ecsetet, mindenféle elmebetegnek nevezték, hogy nem tanultam, hogy mertem egyáltalán a művészethez nyúlni? Na megszenvedtem én ezért is, de győztem ebben is, több mint 100 kiállításon vagyok túl! És miket híreszteltek míg idáig eljutottam? Azt, hogy jól tudok helyezkedni. A 2004-es műcsarnoki kiállításon azt kérdezték kivel feküdtem le, hogy az egész műcsarnok az enyém volt! Ezek azt hiszik, hogy kurva vagyok! Na nem baj, lehetnek boldogok. Már nem idegesítem tovább őket, ezzel a Biennálével meg van a koronám, ez mesebeli volt anyám! Úgy éreztem magam, mint a mesékben, mert a mezítlábos kishercegnőt, akit gyerekkorában több boltos megalázott egy szem cukor miatt, meg az égett kenyérrel, most győzött, mert ki mással találkozott, mint a másik kisherceggel, **Soros Györggyel**, aki milliárdosként segítette a cigány kiállítás ceremóniát. Minden lépését áldja meg az Isten. Megköszöntem neki, végtelen hálával öleltem át a kisöregét! A cigányok azt mondták, a Mara lesmárolta a nagy manust. Még szép! Ezek szerint én ezt is megtehetem, az iskolát nem végzett! De az élet iskoláját viszont kijártam! Sokan kérdezik, mitől ez a nagy önbizalmam? Hát gondolom attól, hogy én tudom mi az erkölcs! És a 10 parancsolat! Ezt köszönöm nektek világ szépei, Anyám, Apám!

Cigányúton – Paradise Lost – Első roma pavilon

„Az idei Velencei Képzőművészeti Biennále újabb kísérletet tett arra, hogy túllépjen a százéves alapokon, vagyis felülemelkedjék a képzőművészet nemzeti alapú tárgyalásán. Az idén az „első roma pavilon” feszegeti a határokat.”

„Az OSI elkövette azt a hibát, hogy későn döbbsen rá, mennyire fontos a magukat romának tartó művészek támogatása” – vallotta be **Soros György** a helyszínen, a pompás tizenhatodik századi palazzóban rendezett megnyitóbeszélgetésen. „Fontos a roma magaskultúra támogatása. **Kodály** és **Bartók** azt a cigányzenét gyűjtötte, amit a romák maguk játszottak. Mi pedig a képzőművészetüket mutatjuk be. Az értékét persze a művek minősége határozza meg” – tapintott rá a kényes pontra, ami a népes megjelenteket foglalkoztatta a teremben. Hiszen a kortárs képzőművészet problémaérzékeny, ám ki tudja, hogy egy olyan kiállításnak, amit pusztán az alkotók etnikai hovatartozása tart össze, lesz-e átütő ereje a finnyás velencei közegben, vagy csak a politikailag korrekt beszámolókat vonzza majd a nemes szándék. Első látásra úgy tűnik, a válogatásban összesereglik minden (olajfestmény, kollázs, kispasztika, fotó, videó; konceptuális, naiv, klasszikus-giccses művészet; belső, kettős és külső perspektíva, társadalomkritika és vallomás), ami annyit mindenképp elárul, hogy a kortárs roma képzőművészet nagyon sokféle – nagyjából annyira, mint bármely közösség.

„Fontos, hogy hallassuk a hangunkat. Valami történik a művészvilágban, ahol én mindig kívülállónak éreztem magam, most meg egyszerre benne vagyok a közepében. Végül is ez a lényeg, mással nem kell foglalkoznom” – mondta a Narancsnak **Damian Le Bas** londoni roma művész, aki virágárusként kezdte a kenyérkeresést. A roma pavilonban átrajzolt antikvár térképekkel szerepel, melyeken a geopolitikai határokat egy-egy sematikus emberi portré kontúrjai írják felül; az Egyesült Államok új címkéje Gypsy Traveller States; a londoni metró-térképe Romany Underground System. „A világ felosztott, de én úgy döntöttem, szétszedhetem, és azt csinálhatok vele, amit akarok. A művészet hatalom. Az emberek soha többet nem nézhetnek úgy térképre, hogy ne jutnák az eszükhöz” – folytatja nevetve. Felesége, **Delaine Le Bas** is kikezdi a gádzsó perspektívát: a giccskultúra talált tárgyainak kompozícióit – Csárdáskirálynő- videokazetta, műanyag cigánybaba – állította ki múzeumi vitrinekben. De többnyire a cigány kultúra etnográfusaként viselkedik, például vándorcigány felmenői életét dolgozza fel himzett-ragasztott szöveg- és képkollázsokban. Ők ketten befutott művészeknek számítanak, vagyis értékű közegük a brit művészvilág, mint saját közösségük.”

Részlet a Magyar Narancs cikkéből.

Velencei Képzőművészeti Biennále, június 10.–november 21.

Egészségmagatartás – identitás problémák viselkedéses megjelenése

Roma fiatalok táplálkozási zavarainak szociális háttere

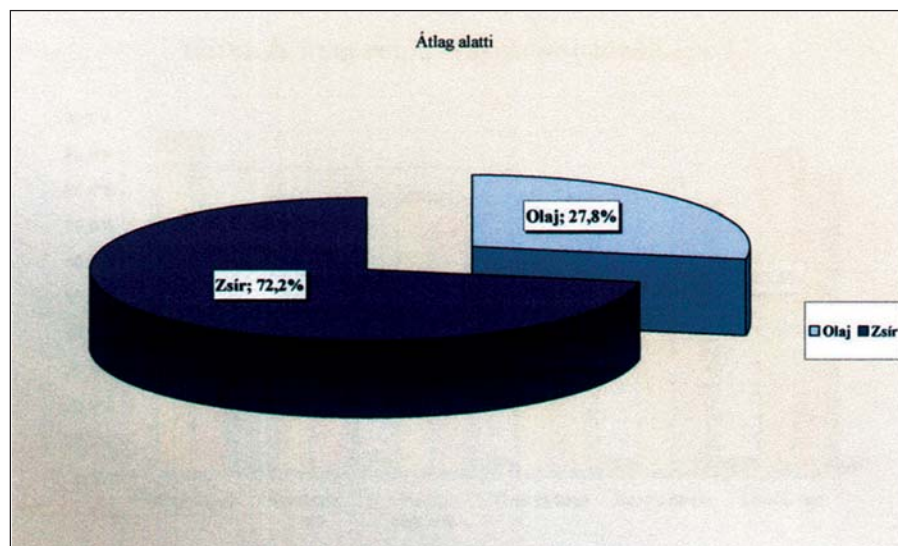
(Részletek Farkas Anikó a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai karának általános szociális munkás hallgatójának szakdolgozatából.)

A tizennegyedik diagrammból kitűnik, hogy az olaj és zsírfogyasztás között szemmel látható különbség van. Az átlag alattiak 72%-a fogyaszt zsírt vagy vaját, amelyet az egészségtelen termék kategóriába soroltam. (11. diagramm)

A fentiekből levonható az a következtetés, hogy az alacsony jövedelmű családok az olcsóbb termékeket részesítik előnyben. Számukra nem feltétlenül az a fontos, hogy egészségesen étkezzenek, hanem az, hogy tápláló legyen az étel. Ebben az is szerepet játszik, hogy az egészséges ételek drágábbak és nem engedhetik meg maguknak

napi fogyasztásukat. Bár én hipotézisemben azt állítom, hogy nincs köze az etnikai hovatartozásnak az elhízáshoz, mégis összefüggés mutatkozott abban, hogy a roma válaszadók között található több olyan tanuló, aki hátrányos helyzetű, szegény családban nevelkedik.

Negyedik hipotézis: az identitás alakulásában az ideális testkép szorosan kötődik korunk ideál eszményképéhez. A serdülő lányok ideálképe etnikai hovatartozástól függetlenül nagymértékben eltér a valóságos testképtől.

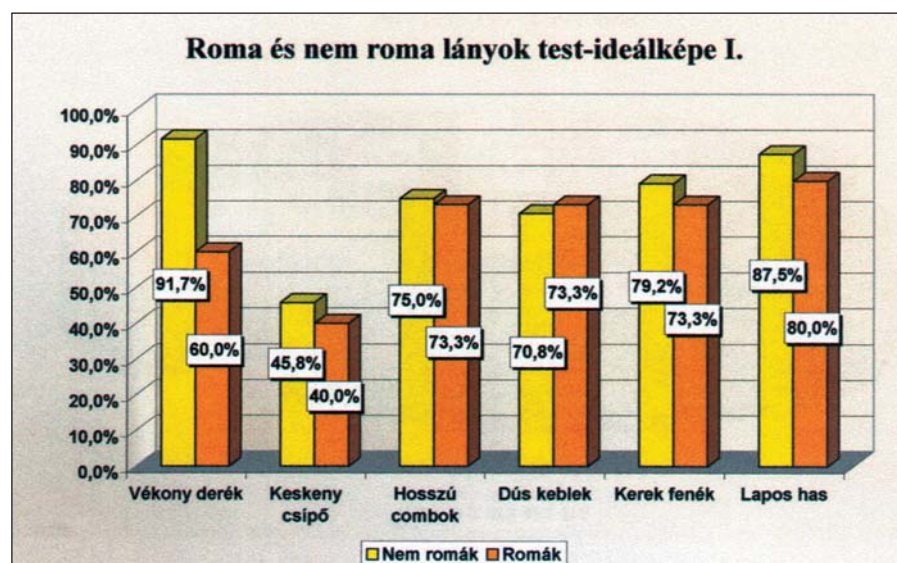

11. diagramm

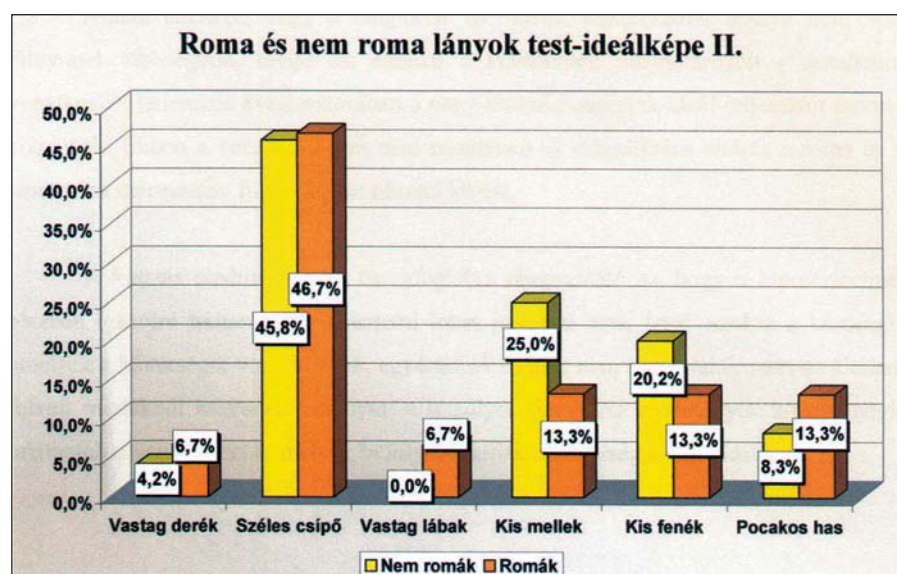
Arra a kérdésre, hogy a mai fiatalok szerint melyek egy lány és egy fiú ideális paramétere, a tizenkettes és tizenhármas diagrammból kapunk választ. Kérdőívemben megpróbáltam az ideális testrészeket és a többség által kevésbé preferált alkati vonásokat szembeállítani. A diákok azokat a női, illetve férfi testrészeket jelölték be, amelyeket szerintük a fiatalok általában figyelembe vesznek egy személy külső jegyek alapján történnő megítélése során.

Az első diagrammban a jó (ideális) tulajdonságokat ábrázolom. Jól látható, hogy a vizsgált mintában szereplő lányok többségének egyezik a véleménye a tekintetben, hogy korunk ideális női-

azok megoszlását mutatja. Ennél a kérdésnél arra kértem a tanulókat, hogy egy egytől ötig terjedő skálán határozzák meg, mennyire akarnak hasonlítani a mai testideálhoz. Az egyes szám azt jelenti, hogy „nagyon szeretnék hasonlítani”, az ötös pedig, hogy „egyáltalán nem szeretnék hasonlítani”.

12. diagramm

13. diagramm

pusa milyen külső tulajdonságokkal rendelkezik. (12., 13. diagramm)

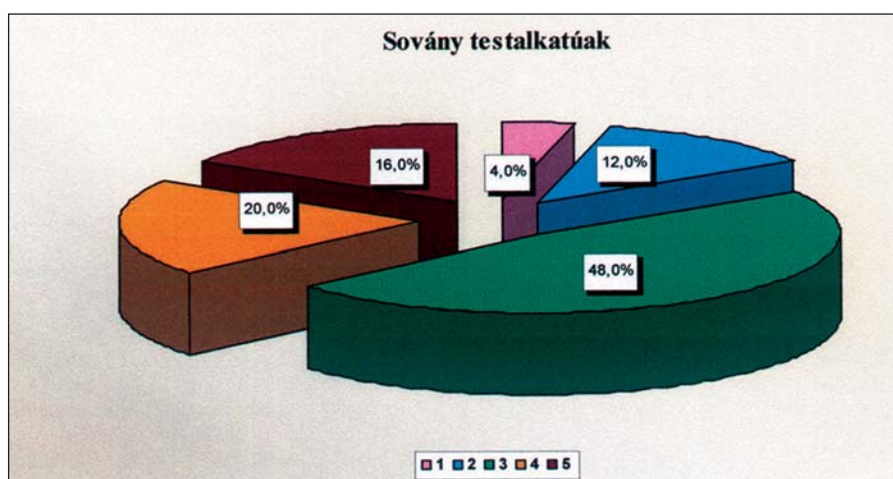
A következő három kör-diagramm a különböző testalkatú lányok mai ideálhoz való viszonyulását és

A vékony testalkatú lányok majdnem fele (48%) elégedett az alkatával. Több, mint 16 százaléuk valamilyen szinten szeretne hasonlítani a fent említett ideáltípusra, egyharmaduk pedig egyáltalán nem akar ilyen irányba megváltozni. (14. diagramm)

Annak ellenére, hogy a magukon változtatni szándékozók aránya nem volt túlnyomó többségben, mégis az általam a kérdőívben meghatározott – testalkatra vonatkozó – jellemzők kiválasztásában a nagy többség napjaink ideál-jellemzőit tartotta vonzónak. Ebben a vonatkozásban nem mutatható szignifikáns eltérés a roma és a nem roma származású fiatal lányok nézetei között.

A kutatás eredményeként összefoglalva elmondható az, hogy a hipotéziseimet részben igazolni tudtam. Következtetni lehet azonban arra, hogy azokra a kérdésekre, amelyek a kövérségre vonatkoznak, egyértelmű választ

nem tudok adni, mert az általam felvett mintából kevésnek bizonyult a túlsúlyos fiatal. Az eredmények között mégis található olyan tényezők, melyek befolyásolhatják a kövérség kialakulását.

14. diagramm

Népi megfigyelések, babonák és időjósló napok az év kilencedik havában

„Futócsillag ha a hó elején sok van, tartós ősz lesz az egész országban, de ha a galambok a vízben fürödnek, előjele az a tartós, rossz időnek.”

szeptember 1.

- „Amilyen idő van Egyed nevenapján, olyan marad az ősz egész folyamatján.”
- „Egyed napján, ha esik, az egész ősz esős lesz, ha nem, akkor száraz...”
- „Ha Egyedkor zeng az ég, jövőre jó termés várható.”

szeptember 5.

- „Ha Lőrinckor süt a nap, az kellemes őszt mutat.”

szeptember 8.

- Kisboldogasszony ünnepének hajnalán szokás volt megnézni napfelkeltét, „hogya megpillanthassák Máriát a kelő napban.” „Kinek érdeme van rá”, az ilyenkor megláthatja.
- „Ha Kisboldogasszony napján hólyagosan esik az eső, sok eső lesz ősszel...” Minden más esetben azonban – úgy tartják – pontosan az e napi időjárás ellentéte jellemzi majd az egész őszt.
- Több tájegységünkön Fecskehajtó Kisasszonyként emlegetik a napot, mert úgy vélik a fecskék ekkor kelnek útra. Ha hamarabb tűnnek el, hosszú lesz a tél.

szeptember 8–12.

- Kisasszony, vagy Kisboldogasszony napja és Nagyboldogasszony ünnepe között szokás az őszi vetést elkezdni. Sokfelé volt régen hagyomány (Göcsejben és a Balaton környékén ma is így járja) a vetőmagot napfelkelte előtt kivinni a szabadba, „mert ha a hajnali harmat éri a magot, akkor az később nem fog üszkösödni, és jó termést fog hozni...” (Az Úristen megszenteli.)

szeptember 14.

- „Lambert napja, ha napos és száraz, szép tavasz jön jövőre a tájra.”

szeptember 21.

- „Máté napján, ha kelsz szép időre: bortermésed jó lesz, nem lesz lőre.”
- „Máté napi napsütés: jövő évi jó termés.”
- Máté hete – hazánkban sokfelé – a gabonavetés kezdete, ezért helyenként a „pelyvahét” nevet viseli...

szeptember 28.

- „Vencel napján, ha nem esik az eső, akkor szép tavasz lesz.”
- „Ahányszor fagy szeptemberben Vencel napja előtt, annyiszor fagy majd Jakab napja (máj. 8.) után.”

szeptember 29.

- „Ha Szent Mihály napján még fecskéket látunk, karácsonyig enyhe marad az idő.”
- „Ha ezen az éjen összefekszenek a birkák, akkor kemény tél lesz...”
- „Szent Mihálykor keleti szél igen kemény telet ígér.”
- „Ha dörög az ég, szép leend az ősz.”
- „Ha sok makk hullik Szent Mihály napjáig, sok hó lesz majd karácsony előtt.”
- Ha ezen a napon itt vannak még a fecskék, „újévig nem lesz nagy hideg”.
- Költözésre is rendkívül alkalmasnak tartották e napot, mert – hitték, aki ilyenkor váltja otthonát, azt szem elől téveszti Szent Mihály, így sokáig nem jön érte Szent Mihály lova, azaz hosszú életű lesz.

Segítsen, hogy segíthessünk!

Kati néni 67 éves kétegyházi oláh cigány asszony. Míg testét betegség emésztí, napjait a nincstelenség, éhezés, fázás. Végső elkeseredésében tollat ragadott, hogy megírja szerkesztőségünknek sanyarú sorsát.

Egyedül él depresszió-

ban szenvedő lányával és annak 6 éves kisfiával, akik helyett neki kell „gondolkozni”, mert ők nem képesek rá. Egyetlen fia, aki segíteni tudta a még harmincezer forint nyugdíjat sem kapó édesanyját, tizenhét hónapja váratlanul összeesett és meghalt. „Inkább engem

vett volna magához az Úr!”, tör ki könnyekben a fájdalma és értetlensége minden percben, mert nem érti az érthetlent, hogy miért pont az Ő fia, aki még beteg sem volt soha.

Sorolja bajait, testén a hasnyálmirigy gyulladástól a trombózisig, mutatja a kiválatlan receptek sokaságát, hogy hát miből is váltaná ki, mert azt a kis pénzét is elvinné, ami van. Dolgozni nem tud, sem Ő, sem a lánya, aki még a házból sem tud betegsége miatt kimozdulni. Házában egyetlen szobában vannak összehúzódnak, mert a ház többi része omladozik és életveszélyes. Csinálgatta Kati néni, amíg bírta a keze meg a lába, de egy jó ideje már felállni is alig bír. A helyi önkormányzat néha egykétezer forintos segéllyel tud segíteni, de más lehetősége nincs. Sok a szegény cigány a faluban, ha tudna segítséget kérni mindegyiknek. Magyar szomszédai szánják meg néha ezzel-azzal, meg hát néha jönnek jóslatni,

mert Kati néni örökölte a tehetségét. Megmondja a múltat, jelent és a jövőt. Jót és rosszat egyaránt. Kártyából, ólommal, tenyérből, szemből látja a sorsot. De azt soha nem mondja, mit adjanak a szerencsének, csak azt, hogy kedden, pénteken és vasárnap jöjjenek, mert az a sors napja... S hogy valós-e, amit lát!? Számítson az én szavam! Szememből, majd az ősi kártyából arcomba zúdította az összes jelenlegi félelmemet és örömemet. A jövőt csak azért nem, mert nem kértem belőle... Elmondja mindenkinek, amit tudni akar a sorsáról, életéről, csak kicsit könnyebb legyen az élete.

A törődés emberséget jelent, törődünk hát Kati nénivel.

Felajánlásukat a szerkesztőségén keresztül is megtehetik, vagy közvetlenül Kati néninek.

Farkas Mihályné
Tel.: 30/267-8368
5740 Kétegyháza
Damjanich út 17.
Lukács Ilona

A napokban meglátogattuk Kati nénit, akinek helyzete a fenti cikkben leírtakhoz képest sajnos semmit nem változott. Akkor már napok óta csak a 6 éves unokájának volt mit ennie a szomszédok jóvoltából. Natasa, Kati néni lánya némi iróniával jegyezte meg, hogy mennyire alultáplált az egész család. És valóban! Összeszorul a szíve az embernek látva azt a nagy szegénységet, a kilátástalanságot, a kicsit jobb élet utáni vágyat, amire a maguk erejéből semmi esélyük.

A cikkünk megjelenése után Kati néninél telefonon jelentkezett egy cement gyár igazgatója, aki felajánlott egy akkora összeget, amiből a településen egy szép kis házat tudnának venni, hogy ne kelljen nap mint nap azon aggódni, hogy mikor dől be a ház oldala. A telefonhívás után Kati néni kórházba került, így a kapcsolat megszakadt az igazgatóval, akit ezúton kérünk, ha még aktuális a felajánlása, a cikk végén szereplő telefonszámon vegye fel a kapcsolatot a családdal, vagy szerkesztőségünkkel.

Kérjük továbbá mindazokat, akik megtehetik, segítsenek a családon! Minden segítséget nagy örömmel fogadnak: kinőtt ruhákat, cipőket, tartós élelmiszereket.

A Szerkesztőség.

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium pályázatot hirdet a roma kisebbségi nevelésben, oktatásban felhasználható kutatások támogatására

Kiíró szerv: OKM

Határidő: 2007. szeptember 28.

Összeg: 100 e-től 1 millió 500 e- Ft

Ki vehet részt:

A pályázók köre: A fenti témák kidolgozására vállalkozó magyarországi kisebbségi kutatóintézetek, kutatócsoportokat működtető jogi személyek, romológiai tanszéket működtető állami és az állam által elismert felsőoktatási intézmények.

Összefoglaló: Az Oktatási és Kulturális Minisztérium **pályázatot hirdet a roma kisebbségi nevelésben, oktatásban felhasználható kutatások támogatására.**

A pályázat célja: A roma kisebbségi óvodai nevelés és iskolai nevelés-oktatás hatékonyságának elősegítése, a roma nyelv(ek), valamint a cigány népismeret iskolai oktatásához segédanyagok készítése.

A pályázat leírása:

A pályázat tárgya: az óvodai anyanyelvi és kulturális nevelés illetve az iskolai nyelvoktatás hatékonyságának javítása, a roma kultúrához való aktív kötődés elősegítése, az iskolás korosztály minél szélesebb rétege vegyen részt a roma kulturális tevékenységekben (hagyományőrzés, irodalom, zene-és táncművészet, képző-és iparművészet stb.)

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium a többéves futamidejű pályázati programok esetében csak azokat a pályázatokat támogatja, ahol a pályázati célkitűzés eredménye a támogatott időszak alatt ténylegesen megvalósul.

A támogatás felhasználásának kezdő időpontja: 2007. október 1. véghatárideje: 2008. április 30.

A jelen pályázaton felhasználható **pénzügyi keret mindösszesen 4 millió Ft**, amelynek pénzügyi fedezete az Oktatási és Kulturális Minisztérium 2007. évi költségvetésében a 11/7/4/3 Nemzetiségi, kisebbségi és integrációs programok támogatása című fejezeti kereten ténylegesen rendelkezésre áll.

A támogatási összeg felhasználható: a kutatási programmal kapcsolatos költségek fedezésére. A pályázat kiírója fenntartja magának a jogot, hogy a benyújtott pályázat alapján meghatározza a támogatandó projektet, projekteket és azok költségételét.

A támogatás típusa: egyszeri, vissza nem térítendő támogatás. A finanszírozás módja: előfinanszírozással, legkésőbb 2008. első negyedév folyamán.

Az elnyerhető támogatás alsó és felső határa: – 100.000 Ft–1.500.000 Ft.

A pályázatnak három példányban (1 eredeti és 2 másolati) az alábbiakat **kell tartalmaznia:**

- a hiánytalanul kitöltött, aláírt és lebélyezett **pályázati űrlapot** és annak kötelező mellékletét képező Nyilatkozatot (lásd utolsó négy oldal),
- részletes költségtervet,
- az intézet, ill. kutatócsoport eddigi tevékenységének rövid összefoglalóját,
- a munkában résztvevők publikációs listáját,
- az Országos Cigány Önkormányzat támogató javaslatát,
- 30 napnál nem régebbi létezését igazoló okirat (a felsőoktatási intézmények és az országos kisebbségi önkormányzatok kivételével).

A pályázat beadási határideje (a postabélyegző kelte): 2007. szeptember 28.

(Kérik ellenőrizni, hogy a postán dátummal ellátott bélyegző kerüljön a borítékra!)

A pályázatok elbírálásának határideje: 2007. október 26.

A pályázat teljes dokumentációját egy borítékban, kizárólag postai úton kell eljuttatni az OKMT Igazgatósága alábbi címére: Oktatási és Kulturális Minisztérium Támogatáskezelő Igazgatósága Felsőoktatási Pályázatok Osztálya; 1244 Budapest Pf.: 920. A borítékon fel kell tüntetni: „A roma kisebbségi nevelést, oktatást segítő kutatások támogatása” pályázat. A pályázati dokumentáció (pályázati űrlap, Nyilatkozat) csak elektronikus úton a www.okmt.hu honlapon érhető el.

Jelölés a „Pro Cultura Minoritate Hungariensis” díjra (2007)

Kiíró szerv: MMI

Határidő: 2007. szeptember 28.

Az elismerést olyan Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbséghez /bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, német, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán/ tartozó személyek, szervezetek kaphatják, akik/ amelyek kiemelkedő tevékenységet végeztek a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek körében az anyanyelvű kulturális örökség megtartásáért, fejlesztéséért, s tevékenységükkel hozzájárulnak a Kárpát-medence népeinek tolerancián alapuló együttéléséhez. (Például: a kulturális közélet, a közművelődés, művészetek, nemzetiségi média, nemzetiségi kultúra mecénása stb.)

A Magyar Művelődési Intézet a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek számára díjat alapított kulturális tevékenységük elismeréséért Pro Cultura Minoritate Hungariensis (a magyarországi kisebbségek kultúrájáért) elnevezéssel.

A díjjal emlékérem és díszoklevél jár.

Speciális feltételek

A megadott határidő után – 2007. szeptember 28. – beérkező javaslatokat nem veszik figyelembe.

A díjak átadására évente egyszer a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek ünnepnapjához kötődően december 16-án kerül sor, melynek rangját az Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti lektorátus által rendezett Nemzetiségi Gála ünnepi programja is biztosítja.

A díjak száma maximálisan mindösszesen 8 db lehet.

A díjat – a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus Nemzetiségi Kulturális Szakértői Tanács, valamint a Roma Kulturális Szakértői Tanács tagjainak javaslata alapján – a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti lektorátus főigazgatója adományozza. A díjazásra jelöltek felterjesztése az MMI nemzetiségi munkatársai által összeállított **jelölőlap**on valamint annak mellékleteként maximum 3 oldalnyi indoklással történik. A díj átadása laudációhoz kötődik.

Elbírálás szempontjai:

1. szakmai életút/életmű elismerése
2. adott nemzetiségi közösség folyamatos, tartós működése és a nemzetiség kultúrájában betöltött kiemelkedő tevékenysége
3. az anyanyelvi kultúra bemutatása és elismertetése Magyarországon illetve külföldön
4. nemzetközi kulturális kapcsolatok kialakítása, erősítése

A felhívás és a jelölőlap letölthető a www.erikanet.hu honlapról is vagy igényelhető a 225-6043-as és 225-6041-es telefonszámokon. A jelöléseket a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus címére (postai vagy elektronikus úton) legkésőbb szeptember 28-ig kell elküldeni: MMIKL „Nemzetiségi Gála”, Lukács Mária szakreferens; 1011 Budapest Corvin tér 8.; e-mail: lukacsm@mmi.hu

FELHÍVÁS

A Roma Nővédelmi Közhasznú Szervezet most szerveződő női szalonzenekarába keres az alábbi hangszerek valamelyikén játszó női tagokat:

– hegedű, brácsa, cselló, bőgő, gitár, klarinét, fuvola,
– valamint ének

Jelentkezési feltételek: – klasszikus zenei képzettség
– kamarazenekari gyakorlat

A szakmai önéletrajzokat postai úton a Roma Nővédelmi Közhasznú Szervezet 1077 Budapest, Rózsa utca 20., vagy elektronikus úton a romanovedelem@freemail.hu címre várjuk.

Jelentkezési határidő: 2007. szeptember 30.

A meghallgatás helyéről és idejéről telefonon értesítjük a jelentkezőket.

További információ:

Makai Istvánné elnök
TEL.: 06-30-238-55-20
FAX: 06-1-787-24-31
E-MAIL: romanovedelem@freemail.hu

Farkas Rózsa kulturális manager
TEL.: 06-30-618-3432
E-MAIL: rozsafarkas@gmail.com

Szemelvények

Halasi Mária Utolsó padban című regényéből

Válogatta: Menyhiért Ildikó

Az első elutasítás

Kati az üvegajtót nézte. No, nem mintha bármi látnivalót felfedezett volna rajta. Háta mögül hallotta a zsivajgást, gyerekek rohagáltak mögötte. Nem akart megfordulni, nehogy szembe találja magát a szeplős orrú lánnyal, s az megint azt mondja rá, hogy „jé”.

Már jött is Györgyi néni. Sötétkék, szürke csíkos, szűk szoknyát viselt és valami recés anyagból való kék blúzt. Kati elragadtatottan nézte a blúzt. Nem állta meg, hogy a karjánál meg ne simogassa.

– Nejlón – mondta a szakértők boldog vigyorgásával. – Hát te ezt honnan tudod? – csodálkozott Györgyi néni. Kati fölényesen legyintett.

– Ó, én annyi mindenhez értek – hengegett. – Csak ránézek a mogyoróra, és megmondom: idei vagy tavalyi. A piacon az Adok-Veszek bácsi azt mondta, nőjtek még egy kicsit, és mehetek hozzá kisegíteni, mert ha egy szőnyeget hoztak hozzá eladni, ránéztem a színére, és megmondtam, hol van összevarrva a visszáján.

Györgyi néninek ugyan fogalma sem volt, ki az az Adok-Veszek bácsi, meg hogy milyen piacról, milyen mogyoróról hord itt össze mindenfélét ez a fényes szemű kislány, de nem kérdezett egy szót sem. Majd kiderül hamarosan minden erről a Katiról. Hanem...

...Hanem Györgyi néni gondterhelten megállt a lépcsőfordulónál. Egy pillanatig némán vizsgálta Kati fakó, szakadt blúzá, csaknem földig lógó, fodros szélű, rózsás szoknyáját, a tépett fülű hancsszatyrot, aztán megkérdezte:

– Nincs más ruhád?

Kati szégyenkezve pillantott le a rongyos blúzára.

– Van egy másik blúzom is – felelte –, az nincs ennyire elrepedve, csak egy kicsit, hátul, de előlről nem látszik...

– Szoknyád nincs másik? – kérdezte Györgyi néni.

– De van, csak az nem ennyire szép – felelte Kati.

Györgyi néni megigazította a szemüvegét, és elmosolyodott. Egy lélegzetvételnyi idővel csengetés után léptek be az osztályba. Györgyi néni ment elől, Kati közvetlen a nyomában. A tanítónő egyenesen felment a dobogóra, Kati előbb utána nyomult, aztán mikor érezte, hogy negyven

szempár rászegeződik, hirtelen visszavonult. Odasimult az ajtófélfához. Legjobban annak örült volna, ha ő is ajtófélfává változik.

Egy lány középre állt, kihúzta magát, s mint egy kis katona, jelentette, hányan vannak, ki hiányzik. Györgyi néni ezt nyomban elhitte neki. Kati nem tudott hova lenni a csodálkozástól, mert ha otthon, Katiék osztályára bízták volna az ilyesmit, no, lett volna kavarodás! Úgyis hiányzott a fél osztály mindennap! Ha a tanító bácsi nem olvassa fel a névsort reggelenként, sose tudja meg, ki maradt aznap otthon. Még így is megtörtént, hogy egymás nevét bekiabálták.

– Üljetek le – mondta Györgyi néni.

Olyan nesztelenül ültek le, hogy ha Kati behunyja a szemét, álmában sem gondolta, hogy egy osztályban van. Györgyi néni megigazította a szemüvegét, és folytatta:

– Új osztálytársnők érkezett, Lakatos Katinak hívják. Gyere ide, Kati, hadd nézzen meg jól az osztály.

Kati segélykérő pillantást vetett Györgyi nénire, de maga is érezte, hogy nincs mentség: fel kell vánszorogni arra a nyavalyás dobogóra. Mintha egy zsák téglát cipelt volna, olyan keservesen kászálódott fel rá. A hancsszatyor füle egészen nedves lett a markától. Az egész osztály most már egyetlen, figyelő szempár volt; csodálkozó, idegenkedő szempár, amelyik ha nem is ellenségesen, de gyanakodva méregeti a különös kis idegent ott a dobogón.

Kati az első pad támlájára meredt. „Zöld” – állapította meg teljesen értelmetlenül, és tovább szemlélte a padot óriási érdeklődéssel.

Egy fiú, valahonnan hátulról, felrikkantott:

– Nézzétek, abban a szatyorban van a hegedűje!

Kati arcszíne majdnem megegyezett a piros masnija színével. A padot nézte. „Nem is olyan zöld” – tűnődött magában.

Először csak néhány fiú kezdett vihogni, aztán átragadt a lányokra is: hahotázott az egész osztály.

„Ha erősen végighúznám az ujjamat a pad szélén – gondolta Kati –, biztosan szálla menne a kezembe.”

Györgyi néni nagyot csapott az asztalra.

– Csend legyen! – kiabálta. – Szégyelljétek magatokat! – A nagy lármát mintha hirtelen késsel elvágták volna.

Györgyi néni tovább beszélt:

– Hova ültessük Katit? Ki szeretne mellé ülni?

Olyan csend válaszolt Györgyi néni szavaira, hogy Kati legszívesebben kirohant volna az osztályból. Inkább nevensenek, kiabáljanak, az is jobb, mint ez a némaság! Kati valósággal letépte a tekintetét a padról. Elkínzott arccal nézett Györgyi nénire. Otthon a Nagyhajú Laci mellett ült az osztályban. Össze is verekedett egyszer a Nagyhajú a Dobó Deszkével, mert mind a kettő azt akarta, hogy melléjük üljön... Györgyi néni is zavarta a csend, mert gyorsan megszólalt:

– Fetter Ági, mit szólnál, ha melléd ültetném Katit. Te kisdobos rajvezető vagy, legalább segítenél neki pótolni a mulasztottakat.

Katinak a lélegzete is elállt, ez volt az a lány, aki tegnap rábámult az iskolakapuban, és azt mondja: „jé”. Fetter felállt, hallgatott valameddig, a ceruzáját némán húzkodta a pad szélén, aztán azt mondta:

– Mit szólna hozzá az anyukám?!

– Ül le – válaszolta Györgyi néni olyan hangon, hogy Fetter ijedten gondolta: mégsem kellett volna azt felelnie. De már késő volt visszaszívni, s Györgyi néni is másképp rendelkezett:

– Amíg megfelelő helyet találunk neked – fordult Katihoz –, addig eredj az utolsó padba. Egyelőre egyedül fogsz ülni, aztán majd meglátjuk.

Nagy beszélgetés

Krajcárékkal mégiscsak jó volt, ezekkel az osztályban meg nem sokra megy az ember, kár volt olyan nagy hűhót csapni a szerep miatt is – mikor megállt előtte Györgyi néni. Pedig Kati nem is vette észre, mikor nyílt az ajtó. Csak nem a falból jött ki?

– Engem vársz? – kérdezte.

Kati beszivárgott Györgyi néni után a tanáriba.

– Tudtam, hogy jobb belátásra térsz, és mégiscsak megkeresel – mondta Györgyi néni. Leült a hosszú asztal mellé, és Katinak is helyet mutatott maga mellett.

„Honnan tudta? – elmélkedett Kati. – Ha tegnap nem kerül elő a szerep, meg nem megyek el a Copfosékhöz, ma biztosan nem ülök itt.

– Hát hadd halljam – mondta Györgyi néni.

Lujza néni már kiment a tanáriból, csak a kölnije szagát hagyta itt emlékül. Az ismeretlen tanár néni eltűnt a dolgozatfüzetek mögött.

– Tegnap nem voltam iskolában – nyöszörögte Kati. – Ezért – s a gépelt papírlapot, amely piszkos, gyűrött és maszatos lett időközben, Györgyi néni elé teregette. – A Rudi vitte el. Az énekeskönyvemmel együtt. Az énekeskönyvet nem is adta vissza...

Györgyi néni csak hallgatta Kati egyre izgatottabb sutogását, s nézte tömzsi, barna mancsát, ahogy az asztal fölött hadonászott. Azon a bizonyos osztályfőnöki órán Kati felugrott, és azt mondta, hogy neki nem fontos a szereplés, nem törődik az egészszel. Akkor azon gondolkodott, mivel lehetne lekötöni ezt a kis Lakatost. A tanulás nem érdekli, amikor magyarórán Petőfiről beszél, s elmondja, hogyan jött vissza anyjához egy napra a költő, s miként született meg a vers: „Egész úton hazafelé / Azon gondolkodám / Miként fogom szólítani / Rég nem látott anyám?...” – lélegzett-visszafojtva hallgatta az osztály, csak Kati mesterkedett azon, hogy egy őszi legyet fogjon a falon. A történelemre se figyelt, pedig nincs olyan gyerek, aki ne szeretné az igazságos Mátyás király történeteit, hogyan állt az elnyomottak pártjára. Még a sajtókukac Sasadi is békében marad ilyenkor. De Kati kikéredzkedett, nem is jött vissza, csak csöngetéskor. Szóval a szereplés mégiscsak jelent neki valamit. Csaknem elfúl a hangja, olyan hevesen magyarázza itt összevissza, hogy téglagyár meg Rudi. Ha túl lesz az ünnepeken, elmegy már egyszer családlátogatásra

Lakatosékhoz. Györgyi néni arra kapta fel a fejét, hogy Kati valami tojásokról kezdett beszélni.

–...a tíz tojás...

– Miféle tojás? – kérdezte Györgyi néni.

– A tíz tojás miatt késtem akkor a színjátászó próbáról.

Tetszik tudni, amikor a szerep is eltűnt. Kiszaladtam a közértbe. Már két napja nem lehetett tojást kapni. Ősszel kevesebbet tojnak a tyúkok – bizonygatta Kati, mert látta, hogy Györgyi néni még mindig nem érti.

– De hát mért te gondoskods tojásról – kérdezte – hol a nagynénid, akinél laktok?

– Debrecenben.

– Mióta?

– Ó, régen. Csak elhozott beírtni, és elutazott. A vőlegénye sürgette. Azóta már meg is esküdtek.

Kati olyan hevesen rázta meg a fejét, hogy a copfjai vad táncba kezdtek. És kétségbeesetten kiáltotta:

– Györgyi néni, én cigány vagyok! Másmilyen, mint a többi! Cigány, cigány, cigány...

Az utolsó szavakat a sírástól elfulladva nyöszörögte, alig lehetett érteni belőle valamit. Györgyi néni mégis értette.

Újra csak a kezébe vette Kati kezét, s hozzáhajolva magyarázta:

– Nem szabad azt mondanod, hogy más vagy, mint a többi. Ugyanolyan kislány vagy te, csillagom, mint akármelyik.

– Mégis kilöknék maguk közül! – sírta. Először életében mondta ezt ki hangosan. A könnyei az ölébe hulltak. Olyan szaporán peregtek, hogy a kék vászonköpeny megsötétedett a nedvességtől. Sok-sok visszafojtott könnycsepp buggyant ki Kati szeméből; egyik Margitkáért, a Fő téri kasszás kisasszonyért, a másik a Corvin portása miatt, a harmadik azért, mert kilökték a sorból, a negyedik a Fetterért, aki úgy semmibe vette az új kék ruhát...

Patakzottak a könnyek, megállás nélkül. Györgyi néni meg tovább beszélt:

– Tudod, Kati, olyan sokáig rosszra tanították az embereket, hogy azt még most sem felejtették el. Több száz, több ezer esztendőn keresztül hirdették, hogy az emberek nem egyformák: volt úr, meg volt szolga, s az úr lenézte a szolgát. Nem tartottuk egyenlőnek az embereket, pedig mindenkinek egyformán joga van az élethez és a boldogsághoz. Értesz engem? – Kati bólintott. Úgy figyelt, hogy elapadtak a könnyei.

– Ezért olyan könnyű a múltból átvenni a rosszat, mert nemcsak a gyerekeket kell nevelni, hanem a felnőtteket is. Ugye, mosolyogsz, pedig mennyivel nehezebb a felnőtteket nevelni, mint a gyerekeket! Még veletek is alig bír az ember, hát a sok anyukával, apukával! Mióta mondom nektek, hogy óra előtt csend legyen, és még sincs csend...

„De mekkora üvöltés van! Csak akkor hallgatunk el, ha Györgyi néni belép az osztályba.”

– De a nevelésnek van egy igen jó módszere: szeretni kell az embereket. A gyerekeket is, a felnőtteket is, és akkor megváltoznak. Majd meglátod, ha te is szereted őket majd ők is szeretnek téged. Ilyen furcsa a szeretet; adni kell, hogy az ember kaphasson. Tudod?

– Igen.

Györgyi néni elengedte Kati kezét. A kurta ujjú kis kéz magányosan, árván maradt az ölében.

– Most pedig beszéljünk a mikulási műsorról. A szerep megkerült, de már nem tehetünk semmit. A tegnapi napodat igazolom, de ígérd meg, hogy ez volt az utolsó. Nem mulasztasz többé. Megígéred? Kezet rá!

Kati keze gyorsan visszabújt Györgyi néni meleg tenyerébe.

Dã în kényijé dă-n Pod dă înnápoj álu Halasi Mária

O áljigáta: Menyhiért Ildikó

Dã zelső nu trăbujé

Tică sã ujta pã usã dã ujàgã. Dã nu dãje kã árfi vãzut sãvã pã usã. Dã pã szpãcsilje o áuzít glájurj, kupiji urlã sã dãgye fugã. Nu o ávut dãgînd sã întarsé, kit sã nu vãdã pã fãtã picsikãtã, kit sã nu ãj zikã jãrã, kit „jé”.

Mã sã vinye Györgyi mujere. Farsé vînat rocsijé o foszt pã je sã sãvã zãbun. Pã áztã Tică ro bãgã számã. Nu o sztãt, kit sã nu o pipijãszkã lã minyilje.

– Nejlon- zise ku zîmbãlã kã je dãnu scsije dã în sé ãj zãbunu.

– Dã tu áztã dã hungyé scsij? – sã în mirã Györgyi mujere. Tică numã rîgye.

– Á jo lã áticã mã kunoszk – sã înmãrã. Numã mã ujt pã áluny sã scsu kit dã în ánu áztã ãj o dã ánu sé o trikut. În tîrg bãtîrnu în Adok-Veszek, áje o zîsz, kit sã mãy kriszk o cãrã sã oj pucse sã mã duk lã jãl sã lukru, dãje kã kînd or ádusz lã jãl o szinyeg, átonse jo ám scsut kit hungyé ãj kãrpit unã.

Györgyi mujere nu prisipe sinyé ãj Adok-Veszek bãtîrnu, o sãfel tîrg ãj, nyis áje sé zîsé dã áluny fãtã áztã ku ocs scsiklãt, dã nu o întribãt nyimikã. O scsi repé sigogye dã fãtã áztã dã Tică. Dãbã...

...Dãbã Györgyi mujere o sztãt ku gînd pã trepcsé. O cãrã dobã sã ujtã pã szpãtoju lu Tică, kãré rupt o foszt, sã pã rociye-j, kãré kit nu pînã lã pãpãmînt ázsunzse, sã trãsz-tã-j hãsznãlit, dãpã áje o întribãtã:

– Nu-j ált caljé?

Tică ku rusînã sã ujtã pã rupt zãbunu-j.

– Ám on ált zãbun, áje nu-j ásã ro rupt, numã o cãrã dã înnápoj, dã nu sã vegyé dã innencsé...

– Rocsijé, nu-j ált? – întribã Györgyi mujere.

– Dacsã nu ám, numã áje nuje ásã mîndrã – zise Tică.

Györgyi mujere ãs gyirizse ucsenye, sã o zîmbãt. Bãs átonse or mérsz în lontu în iskulã kînd or csingetit. Györgyi mujere o mérsz innencsé, dãpã je Tică. Miscsiricã o mérsz szusz lã mãszã, Tică mirzse dãpã je, dã kînd o vãzut kit pãtruzãs kupij sã ujtã pã je, o mérsz

înnápoj. O mérsz lãngã usã. Ásã árfi ávut dãgînd kit je sã fije dungã lu usã.

O fãtã o mérsz innencsé sã áje zîse, kã kãtãnã, kit kic ãsz áztãz áise, sinyé nu o vinyit. Györgyi mujere áztã o krizut lu fãtã. Tică ro sã înmirã pã áztã, kã dákã ákãszã árfi foszt ásã, átonse árfi foszt kiviridãlã! Sã ásã nu o foszt ákulo lu iskulã zsumãtãcsé! Dákã miscsãru nu ár fi întribãt dãlã toc kit sinyé ãj ákulo, átonse nu ár fi scsut sinyé o rãmãsz întrã áje zî ákãszã. Sã ásã o foszt ásã, kit pã ált numé or zîsz kupiji.

– Sãgyéc zsosz – zise Györgyi mujere.

Ásã în sét or sãzut zsosz, kit dákã Tică árfi încsisz ocsi, átonse nu árfi scsut, kit în iskulã ãj. Györgyi mujere s-o gyirizsit ucsenye, sã zise:

– Naã fãtã o vinyit lã voj, Lakatos Tică o csãmã. Hãjdé áise Tică, lã sã csé vãdã kupiji.

În ocs ku ázsutaré sã ujtã pã Györgyi mujere, dã dãje sã je scsije, kit trãbujé sã mergã szusz, lãngã je. Kákînd cîglã ár fi dusz, ásã gro ãj re sã mergã. Sã nãbusã pálmãj. Toc kupij áku mã csár pã je sã ujtã, sã înmirã kupiji, dã nu ásã kã lotri, numã ásã sã înmirã.

Tică pã pod hã-l dã zelső sã ujtã. „Vergyé” – vigye, sã ásã ro sã ujtã, kit sã nu vãdã ált.

On kupil dã înnápoj o urlãt szusz

– Ujtãcséc, în trãszã áje ãj lutãj!

Ubrãzu álu Tică kit nu áfelã rosu sz-o fãkut kã pántlikã-j în pãruj. Podu ujtã. Nyis nu ãj ásã vergyé” – gãngye. Kãnti csár nyiszkej kupil rigye, dã dãpã áje toc, sã fecsije.

„Dákã ás tîrije zseszitum pã totu pod, pacsé fi kit ár merzse în zseszitum cupljigã.”

Györgyi mujer máré o bãtut pã mãszã.

– În sét sã fic! – muzse. Sã ávéc rusînã!

Pã glãju máré kákînd ku kucît ár fi tîjet.

Györgyi mujere mãy szfãtãje:

– Hungyé sã sãdã Tică? Sinyé ár áve dãgînd, kit sã sãdã lãngã je?

Toc tãse, nyime nu zise nyimikã, pã întribãlã lu Györgyi mujere, Tică mãy bényé árfi dát fugã dã în iskulã. Mãy bényé ár fi dákã ár rîgyé o ár muzsi, dã kit toc tãse! Tică ásã o rupt ocsilje dã pã pod. Ku zsãljé máré sã ujtã pã Györgyi mujeré. Ákãszã lãngã Nagyãhãju Laci o sãzut. Sã sz-o bãtãt pãntu je ku Nagyãhãju Deske, kã sã je lãngã Tică ár fi ávut dãgînd sã sãdã... Sã pã Györgyi mujeré o zãvãrle tãsãlã máré, pãntu áztã o szfãtãjit:

– Fetter Ági sé áj zîsé, dákã lãngã csinyé ár sãgyé Tică. Tu áj pucse szã-j ázsuc învãcãlã.

Tică nyis livigo nu kãpãtã, kã fãtã áztã o foszt jér, sinyé o sztãt în kãput sã áje jo zîsz: „jé”. Fetter o sztãt szusz, o tãkut o cãrã dobã, dãpã áje, áje o zîsz:

– Sé ár szfãtãji lã áztã mãmã-me?

– Sã zsosz – zise Györgyi mujere, pã áfelã glãj, kit áje

o gāngyit fátá, kit pacsé fi nu ár fi trābujit áztá szā zīkā. Dá má jábá, sã Gyöngyi mujere ált o zīs.

– Pīnã nu c-ony áflá lok bun – szā on torsz lá Ticá –, pīnã átunse ducsé in pod há dā innápoj. Áku szīngurã vij sãgyé, dāpã áje ony vīgye.

Szfātājálá máré

Ku Krajcárék máj bényé o foszt, ku escse nu merzse om pã nyimiká, nu ár fi trājiut ásá máré págubã pãntu zsurikijé – átunse o sztát lāngã je Gyöngyi mujere. Mágá Ticá nyis nu o lata dā vescué, kīnd szā o dāscsisz usá. Dábã nu dā in fál o vinyit áfārã?

– Pã minyé mã scsēpc? – intribã.

Ticá o mérsz dāpã Gyöngyi mujere in szobã, hungyé miscsirici ász.

– Ám scsut kã vij vinyi – zīse Gyöngyi mujere. O sãzut lāngã mászã lungã, o árātát lok sã lij, lāngã je.

„Dã hungyé scsije? szā gāngye Ticá. – Dákã jér nu gāngyész kã zsurikijé, sã nu māduk lá Copfos, áztãz jo nu sãd áise.”

– Na dā szā áud – zīse Gyöngyi mujere.

Lujza mujere má o mérsz áfārã dā in szobã, csár miroszu j-o rāmász. Miscsiricã pã káré nu kunuscse, intri irkã lukrá.

– Jér nu ám foszt in iskulã – zīse Ticá. Pãntu áztã – punye in nencsēj lu Gyöngyi mujere o pipáros ruz-mujet, imosz – Rudi o dusza. Ku kényvijem ku kīncsik uná. Kényvijem ku kīncsik nyis nu m-o dáta in-nápoj...

Gyöngyi mujere csár punye urecsé lá Ticá, sã ujtã pã mīnyilje bárnã, kum pã mászã umblã kum szfātãje. O dátã, kīnd dā áje szfātãje, kit zsurikijé, átunse Ticá o szārát szusz sã áje o zīs, kit lij nu trābujé, nu szā tiri-descsé ku nyimiká. Átunse pã áje szā gāngye, kum ár scsi ljigã zsoz pã mikã, pã Lakatos. In vācálã nu irdikilecsé, kīnd pã on sász dā Petőfi szfātãje, sã pãre kum o vinyit innápoj lá mumászã, sã kum o szkrisza versu áztã: „Pã totu kálje pã ákászã-Pã áje mã ám gāngyit: Kum sé oj zīsé-Lu mãmã pã sinyé dā mult ám vāzut?... – kupiji mã bāgã számã, csár Ticá nu, je o muszkã dā tamnã o ávut dāgīnd szā ápu kã. Nyis pã historijé nu bāgã számã, mágã nyis nu áj áfelã kupil sinyé nu ár plásé pã Mátyás káré gyirépt áj. Sã kupilu káré tot szā miskã Sasadi, sã jãl o rāmász in sét. Dã Ticá sz-o sīret áfārã, sã nyis nu o vinyit innápoj. Ásã szā vegyé, kit zsurikije dãje szā in páré. Kit nu plisznyescsé ásã zīsé kit gárdu dā cīgljé, sã Rudi. Dákã o tresé szārbātãrilje, o merzsé o dátã má lá jé, lá pãrinci.

Lã Lakatosék. Gyöngyi mujere pã áje o kãptãlit szusz kãpu-s, kit Ticá dā sēfel aã o kizdilit szā szfã-tãjász kã.

– ...zesé aã.

– Sēfel aã? – intribã Gyöngyi mujere.

– Pãntu zesé aã ám kisilit dāpã zsurikijé. Scsij átunse ám pirdut sã pipárosu. Ám dát fugã in boltã. Átunse má dã daã zī nu ány kãpãtãt aã. Tamnã máj pucīn aã fásé gãjinyi – szpunye Ticá, kã vīgye, kã Gyöngyi mujere nu prisēp sé zīsé.

– Dã pãntu sé tu csé dus pãntu aã – intribã – hungyé áj goscsic, lá sinyé sãz?

– In Debrecen.

– Dã kīnd?

– Dã mult. Csár m-o áduz szā mã szkrijé inlontru sã o fuzsit. Urtákuj zīse szā mergã repé. Dã átunse darã sã sz-or kununát uná.

Ticá ásã táré miscsikã kãpu, kit pãruj zsurká pã káp. Farcse ro muzse:

– Gyöngyi mujere, jo bãjsicã misz! Ált kákum hãjlãnci! Bãjãs, bãjãs, bãjãs...

Szfãturje má ku plīnsz máré zīse dãbe pucse om szã prisēpé sēvã, dã Gyöngyi mujere prisipã.

Jãrã in mīnãj ápu kã álu Ticã mīnã sã szã ápljikã lá je ásã zīse:

– Nu szlobod szã zīs áje, kit ált jēscs kã álci. Bãs áfelã fãtuskã jēscs sã tu kã álci.

– Dã dãje mã punzsé áfārã dã intri jé! – plīnzse. In kusztuj, há dã zelső o zīsza áztã áfārã. Lákrãmãj in brãcãj kãgye. Ásã mult lákrãmã fãse, kit calje vīnãt, ákuló máj vīnãt áj re dã kãkrãmã. Mult-mult lákrãmã vīnye dã in ocsuj: Unã pãntu Mirã, sinyé in boltã ápu kã bányi, hãjlãntã pãntu omu dã in Corvin, trilje pãntu kã or punsz áfārã dã in rīnd, pãtrulje pãntu Fetter, sinyé nu bãgã innyimikã pã vīnãt caljéj...

Csár kurã sã kurã lákrãmãj. Gyöngyi mujere mágã ásã szfãtãje:

– Scsij Ticãme ásã mult dobã pã reljé or invãcãt pã aminy, kit nyis áku inkã nu or mujtãt áztã. Pã mult szutã án, pã mult ezãrã án ásã zīse, kit aminy nu ász o felã: o foszt domn sã o foszt szluguroj, domnu ujtã zsoz pã szlugã. Nu cīnye pã o formã pã aminy, mágã lá toc pacsé szã fījé kuszt, sã pacsé szã fījé bukurijé. Mã prisēp? – Ticã o fãkut ku káp. Ásã ro bãgã számã, kit má nyis nu plīnzse.

– Dãje áj ásã usurã szã vijé dã kīnvã relje, kã nu csár pã kupij, dã sã pã aminy trãbujé szã niviliny. Dãnu kã zīm-bãscs, mágã máj gro áj pã aminy szã nivilãny, kã kīnd pã kupiji! Sã ku voj dábã pacsé om, dã máj ku mulc mãmã sã tátã! Dã kīnd vã ac zīk kit szã fic in sét, sã dãnu nu ás csēc in sét...

„Dã sé máré gláj áj! Csár átunse ás csēny in sét, kīnd vīnyé in lontru pã usã Gyöngyi mujere”.

– Dã szã niviliny csár ásã pucsény: kit trãbujé szã plãsãny pã aminy. Sã pã kupiji, sã pã hé máré, sã átunse álc or fi. Szã véz, dákã tu vij plásé pã jé, átunse sã jé cs-or plásé pã csinyé. Áfelã áj plãkálã: trãbujé szã gyej, kit sã tu szã kãpic. Scsij?

– Dã.

Gyöngyi mujere o szlubuzīt minã lu Ticã. Zsezsicsilje vãdoj or rãmász in brãcãj.

– Áku mágã szfãtãjiny dã zsurikije. Pipárosuc áise áj, dã má nu pucsény fãse nyimikã. Kã nu áj foszt jér nu áj báj, dã máj o dátã szã nu fãs áfelã. Nu vij fásé áfelã máj mult? Zsurã. Mīnã pã áztã.

Mīnã lu Ticã repã sz-o puszt in mīnã lu Gyöngyi mujere, hungyé pã farcsé bunã lok áj re.

Fordította: Varga Ilona

Kérjük, az adatlap kitöltése előtt a pályázati felhívást szíveskedjék figyelmesen átolvasni!

**A Szociális és Munkaügyi Minisztérium,
valamint a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány Kuratóriuma közösen pályázatot hirdet
cigány tanulók részére a 2007-es évre**

Pályázhatnak: – az általános iskolák 7., 8. osztályos, a hat évfolyamos gimnáziumok 1., 2. osztályos,
valamint a nyolc évfolyamos gimnáziumok 3. és 4. osztályos magyar állampolgárságú cigány tanulói,

1. „TANULÁST TÁMOGATÓ ÖSZTÖNDÍJ” – 3,5-től–4,49-es tanulmányi átlagig,
2. „CZINKA PANNA ÖSZTÖNDÍJ” – 4,5-es tanulmányi átlag felett,

Az ösztöndíj elnyerésére csak az a tanuló pályázhat, aki elégtelen osztályzat nélkül zárta az előző tanévet!

Javítóvizsgát nem fogadunk el!

Az átlag számításába nem számít bele a magatartás és szorgalom osztályzat!

Előnyt élveznek a pályázatok elbírálása során azok a fiatalok, akik hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű tanulók.

Továbbá előnyt élveznek azok a diákok is, akik a pályázat benyújtása során pályázati adatlapjukon jelzik hogy a tanulmányi előmenetelük sikeresebb tétele érdekében milyen egyéb szolgáltatást kívánnak igénybe venni a kapott támogatás terhére.

(A Köznevelési törvény rendelkezései alapján hátrányos helyzetű tanulónak tekintendő az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát megállapította. Halmozottan hátrányos helyzetű gyermek az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője illetve szülei legfeljebb az iskola 8. évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be, fejezték be sikeresen, továbbá az a tanuló, akit tartós nevelésbe vettek.)

Az ösztöndíj támogatás célja:

Elősegíteni a középfokú továbbtanulást megalapozó általános iskolai tanulmányok folytatását és befejezését.

A pályázatnak tartalmaznia kell:

- a kitöltött adatlapot;
- a 2006/2007-es tanév végén kapott bizonyítvány fénymásolatát, amelyet az iskola tintás aláírással és bélyegzővel hitelesít (az aláírás és a bélyegző nem lehet fénymásolat);
- Ahol szöveges értékelés szerepel a bizonyítványban, a pályázó kérje fel a bizonyítványt kiállító oktatási intézményt, hogy az értékelést érdemjegyekre számítsa át, s azt a hitelesített bizonyítvány-fénymásolatra vezesse fel, vagy állítson ki hiteles igazolást az érdemjegyekről.
- a 2007/2008-as tanévre szóló eredeti iskolalátogatási igazolást;
- a törvényes felügyeletet ellátó szülő/k nyilatkozatát a legmagasabb iskolai végzettségükről;
- előnyt élvez az a pályázat, mely bírja a lakóhely szerinti település önkormányzat jegyzőjének igazolását a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapításáról, a tanuló védelembe vételéről illetve a gyámhivatal határozatának másolatát a tanuló tartós nevelésbe vételéről;
- előnyt élvez az a pályázat, mely bírja a helyi vagy megyei cigány kisebbségi önkormányzat - ennek hiányában helyi, megyei vagy országos cigány civil szervezet – eredeti ajánlását, mely tartalmazza a tanulmányi ösztöndíj pályázat keretében való támogatás indokolását. (A pályázati kiírásban meghatározottakon kívül semmilyen más ajánlást nem fogadunk el.)

Felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy kizárólag csak a pályázati adatlapon szereplő, alaki és tartalmi követelményeknek maradéktalanul megfelelő ajánlást fogadja el a Kuratórium!

FIGYELEM!

HIÁNYPÓTLÁSRA NINCS LEHETŐSÉG!

HIÁNYOS VAGY HATÁRIDŐN TÚL BENYŰKÜLDÖTT PÁLYÁZATOKAT NEM FOGADUNK EL, AZOKAT ÉRVÉNYTELENNEK TEKINTJÜK.

Az ösztöndíj támogatás összege:

1. „TANULÁST TÁMOGATÓ PÁLYÁZAT” esetén
3,5–4,49 tanulmányi átlagig **15.000 Ft.**

2. „CZINKA PANNA ÖSZTÖNDÍJ” esetén
4,5–5 tanulmányi átlagig **20.000 Ft.**

Az ösztöndíjat elnyert tanulók részére a támogatást egy összegben folyósítjuk.

A PÁLYÁZATOK BENYÚJTÁSI HATÁRIDEJE: 2007. SZEPTEMBER 30.

A pályázatok elbírálási határideje: 2007. november 30.

A megítélt támogatás kifizetésének határideje legkésőbb: 2007. december 31.

Felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy a rendelkezésre álló keretösszeg erejéig tudjuk támogatni a pályázatokat, ezért a pályázatok elbírálása során előnyt élveznek a jobb tanulmányi átlageredménnyel rendelkező diákok.

Kérjük, hogy a személyes adatokban bekövetkezett változásokat (név-, lakcímváltozás) a gyors és pontos ügyintézés érdekében a Közalapítvány Irodája felé soron kívül írásban jelezni szíveskedjék.

A pályázatot 1 eredeti példányban a szükséges mellékletekkel együtt a Közalapítvány Irodájába kérjük eljuttatni.

A gyors és pontos adatfeldolgozás érdekében kérjük, hogy minden egyes pályázatot külön borítékban, ajánlott küldeményként szíveskedjen továbbítani a Magyarországi Cigányokért Közalapítvány Irodája részére. A problémák elkerülése (az esetleges vitás feladási határidők, a pályázati anyag megküldésének igazolása) végett az ajánlott szelvényt kérjük őrizze meg. A nem ajánlott küldeményként feladott pályázati anyagokért a Közalapítvány felelősséget nem tud vállalni.

Pályázati adatlap beszerezhető:

Magyarországi Cigányokért Közalapítvány Irodájában személyesen (1091 Budapest, Üllői út 47-49. Telefon: 455-9030, Fax: 455-9038), vagy felbélyegzett válaszböríték ellenében azt az Iroda postán elküldi a pályázónak, illetve letölthető a www.macika.hu honlapról.

PÁLYÁZATI KIÍRÁS ÖSZTÖNDÍJRA

A TÁMASZ ALAPÍTVÁNY PÁLYÁZATOT HIRDET TANULMÁNYI ÖSZTÖNDÍJ ELYNYERÉSÉRE

A pályázat célja

A pályázat célja, hogy ösztöndíjjal támogassa a gyermekvédelmi gondoskodás keretében átmeneti vagy tartós nevelésben részesült fiatal felnőttek első diploma megszerzéséért folytatott felsőfokú tanulmányait.

Az ösztöndíj a 2006/2007-es tanévre (12 hónapra) szól, tanéves összege személyenként: 15 – 25.000 forint (a Kuratórium döntésétől függően). Az ösztöndíj adómentes és nem képezi a társadalombiztosítási járulék alapját.

Az ösztöndíjra pályázhat,

- aki magyar állampolgár,
- aki a pályázat benyújtását megelőzően gyámhivatali határozat alapján a gyermekek védelméről és a gyámmügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvényben szabályozott átmeneti vagy tartós nevelésben részesült,
- akinek az átmeneti vagy tartós nevelése nagykorúvá válásával szűnt meg és a pályázat benyújtásának évében még nem tölti be a 25. életévét,
- és aki valamely Magyarországon nyilvántartásba vett felsőoktatási intézmény nappali tagozatán az első diploma megszerzéséért tanulmányokat folytat vagy felvételt nyert.

Az ösztöndíjpályázat benyújtásához szükséges dokumentumok

- ✓ hiánytalanul kitöltött pályázati adatlap,
- ✓ a pályázó önéletrajza,
- ✓ a területi gyermekvédelmi szakszolgálat igazolása a gyermekvédelmi gondoskodásról,
- ✓ az oktatási intézmény igazolása a tanulói jogviszonyról vagy a sikeres felvételtől,
- ✓ tanulmányi eredményt igazoló index-másolat, amennyiben a pályázó már folytatja a tanulmányait a felsőoktatási intézményben,
- ✓ további nyilatkozatok.

A pályázat beadásával, kihirdetésével kapcsolatos tudnivalók

A pályázatot magyar nyelven két példányban, az erre a célra készült pályázati adatlap hiánytalan kitöltésével, a szükséges mellékletekkel kell benyújtani a megszabott határidőre.

A pályázati anyag beszerezhető a területi gyermekvédelmi szakszolgálatoknál, továbbá számítógépes hálózaton is elérhető a www.budapest.hu, a www.szmm.gov.hu és a www.icsszem.hu weboldalon.

A pályázatokat postán ajánlott, zárt küldeményként a következő címre kell eljuttatni:

TÁMASZ Alapítvány 1163 Budapest, Kerepesi út 168. IV./1.

A pályázat beküldési határideje: **2006. szeptember 30.**